

Miejski Ośrodek
Pomocy Społecznej
we Wrocławiu

URZĄD MIEJSKI WROCŁAWIA
BIURO RADY MIEJSKIEJ
WROCŁAWIA

Data
wpł. 29-03-2013

L. dz .....

SPRAWOZDANIE

Z REALIZACJI ZADAŃ

Z ZAKRESU

WSPIERANIA RODZINY

Wrocław, marzec 2013 r.

Dnia 29 listopada 2012 r. Uchwałą nr XXXV/784/12 Rady Miejskiej Wrocławia przyjęto **Gminny Program wspierania rodziny we Wrocławiu na lata 2012-2014**, odpowiadający zapisom ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (**Dz.U.2013.135**), nakładającej na gminy obowiązek wspomagania rodzin przeżywających trudności w szeroko rozumianym obszarze „opiekuńczo – wychowawczym”.

Celem głównym Gminnego programu wspierania rodziny jest tworzenie warunków umożliwiających realizowanie polityki na rzecz wzmocnienia rodziny na szczeblu lokalnego samorządu.

Celami szczegółowymi tego programu są:

- **Promowanie wartości rodziny** – tylko prawidłowo funkcjonująca rodzina jest gwarancją rozwoju społeczeństwa, dlatego tak ważne jest wspieranie jej rozwoju oraz promocja wartości rodziny poprzez:
  - Promowanie i organizowanie różnorodnych form integracji rodzin i społeczności lokalnych (działania w ramach **Programów Aktywności Lokalnych**),
  - Działalność edukacyjno - informacyjną na rzecz promowania rodziny (organizowanie kursów, warsztatów, konferencji).
- **Wspieranie rodziny w jej prawidłowym funkcjonowaniu** – biorąc pod uwagę, że rodzina jest głównym środowiskiem funkcjonowania swoich członków, a przede wszystkim rozwoju dziecka i stanowi naturalne środowisko wychowawcze, w którym dziecko uczy się żyć i postępować w określony sposób, należy w sytuacjach kryzysowych, gdy rodzina nie jest w stanie poradzić sobie z problemami udzielić jej pomocy poprzez stworzenie sprawnie funkcjonującego systemu poradnictwa specjalistycznego oraz terapii rodzinnej.

Jednostką odpowiedzialną za koordynację zadań związanych ze wspieraniem rodziny na terenie Wrocławia, jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej (MOPS).

Sprawozdanie z realizacji zadań Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej z zakresu wspierania rodziny w 2012 roku.

W 2012 r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej we Wrocławiu, w odpowiedzi na zapisy Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz Gminny program wspierania rodziny na lata 2012 – 2014, szczególną uwagę zwrócił na świadczeniobiorców z dziećmi.

Wzmocnienie kondycji rodzin nieradzących sobie z trudami rodzicielstwa lub opieki nad dziećmi, promocja pozytywnych wzorców w rodzinie i prawidłowych ról społecznych, jak również zmniejszanie obszarów marginalizacji rodzin w różnych sferach życia, to przykładowe obszary działań MOPS we Wrocławiu.

Większość z tych działań była prowadzona zanim weszły w życie w/w przepisy prawne. Realizowane przez MOPS działania odpowiadały zapisom Ustawy o pomocy społecznej. Nie można bowiem zapominać, że orientacja na rodzinę odczuwającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych odnalazła swoje odzwierciedlenie w katalogu powodów udzielania pomocy społecznej (art. 7 Ustawy o pomocy społecznej, Duz. 2013.182 j.t.).

Szczegółowy opis działań realizowanych przez MOPS we Wrocławiu w ramach wspierania rodziny, w nawiązaniu do zadań przewidzianych do realizacji na lata 2012 – 2014

W celu zabezpieczenia podstawowych potrzeb bytowych dziecka oraz zapobieganiu powstawania sytuacji kryzysowych wymagających interwencji oraz rozwiązaniu już istniejących sytuacji kryzysowych, MOPS udzielał wsparcia w postaci:

1. Działan asystentów rodziny

W strukturach MOPS, od połowy lutego 2012 r. na umowę zadaniową było zatrudnionych **dwóch** asystentów rodziny, współpracujących z 10 rodzinami (ogółem w ubiegłym roku podejmowali działania w **25** rodzinach). Ponadto, od marca 2012 r. w ramach projektu systemowego „Wrocław Miastem Aktywnych” na umowę na świadczenie usług (umowa zlecenie) zatrudnionych było **21 asystentów rodziny**. W ramach projektu WMA asystenci współpracowali łącznie ze **106** rodzinami.

Do głównych zadań asystenta rodziny należało:

- opracowanie i realizacja planu pracy z rodziną; prowadzenie dokumentacji dotyczącej pracy z rodziną,
- udzielanie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej i w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego,
- udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych, wychowawczych,
- motywowanie członków rodziny do podnoszenia kwalifikacji zawodowych oraz pomoc w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymaniu pracy zarobkowej,
- prowadzenie indywidualnych konsultacji wychowawczych dla rodziców i dzieci,
- dokonywanie okresowej oceny sytuacji rodziny (okresowa ocena następuje po 6 miesiącach pracy z rodziną; harmonogram planowanych ocen dla poszczególnych rodzin znajduje się w dokumentacji asystenta),
- monitorowanie funkcjonowania rodziny po zakończeniu pracy z rodziną,
- sporządzanie na wniosek sądu opinii o rodzinie i jej członkach,
- współpraca z podmiotami działającymi na rzecz rodziny,
- podejmowanie działań interwencyjnych i zaradczych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodziny.

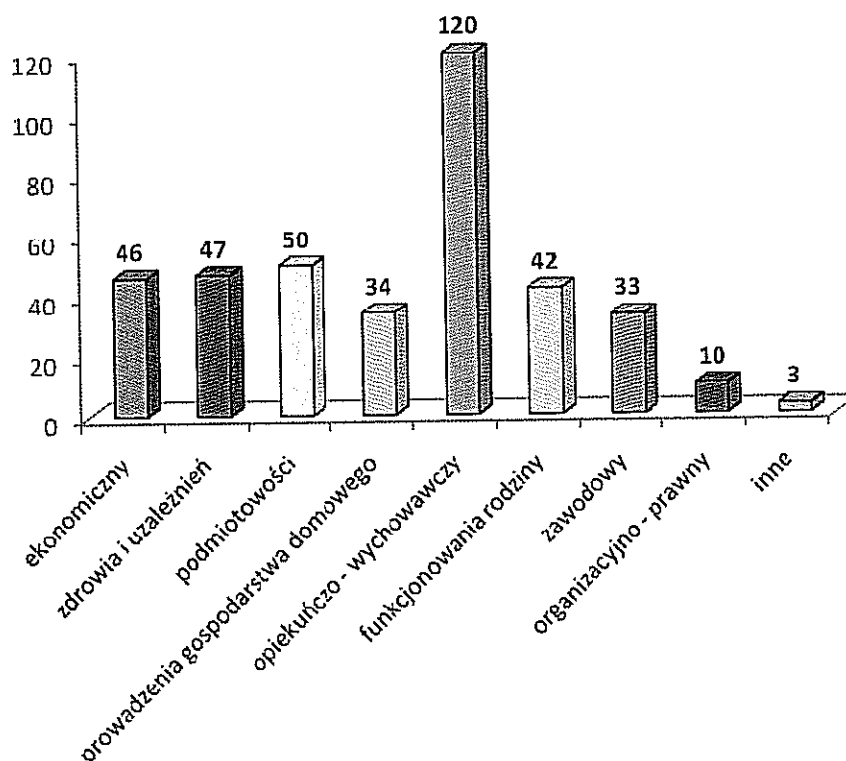
Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej dokładnie określiła zadania asystenta rodziny. Realizacja tych obowiązków nie mogła jednak odbyć się bez wnikliwego rozpoznania problemów i obszarów, w których umiejętności członków rodzin nie są wystarczające, by rodzina funkcjonowała poprawnie. Wiedza na temat obszarów dysfunkcji może przekładać się na dobór metod i „narzędzi” pomocowych, i tym samym wpływać na ostateczne rezultaty pracy z rodziną.

Zdiagnozowane w rodzinach problemy sklasyfikowano i przyporządkowano następującym obszarom: zawodowemu, ekonomicznemu (materialnemu),

formalno-prawnemu, zdrowia i uzależnień, funkcjonowania rodziny, opiekuńczo - wychowawczemu, prowadzenia gospodarstwa domowego, podmiotowości oraz „innemu” (obejmującemu obszary niezakwalifikowane do innych sfer).

Wykres nr 1 ilustruje liczbę rodzin, w których asystenci rodziny odnotowali obszary problemowe.

WYKRES nr 1. Obszary dysfunkcji rodzin [N= 131]

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań asystentów rodzinnych za rok 2012

Najczęściej odnotowanym zagrożeniem dla prawidłowego funkcjonowania rodzin były ich problemy związane z obszarem zabezpieczenia i opieki nad dziećmi (umiejętności opiekuńczo- wychowawcze).

Na kolejnym miejscu znajduje się poczucie sprawstwa, kontroli nad własnym życiem, samoocena badanych, zgrupowane w obszar „podmiotowości” (dotyczy 50 rodzin). Zdiagnozowano również deficyty w obszarze zabezpieczenia materialnego rodziny oraz problemy zaklasyfikowane do obszaru zdrowia i uzależnień.

Wachlarz działań asystentów rodziny jest bogaty i różnicowany.

I tak, asystent rodziny wspierał, motywował, towarzyszył, edukował, pomagał, wzmacniał, uczył, monitorował, zabezpieczał i realizował wiele innych zadań, które miały wpisywać się w strategię racjonalnego pomagania świadczeniobiorcom. Celem tych wielorakich prac, było zminimalizowanie obszarów dysfunkcji, wzmocnienie rodzin w takim stopniu, by podejmowały samodzielne próby radzenia sobie z różnymi sytuacjami życiowymi.

W wielu sytuacjach, asystent stosował złożone zestawy działań, na bieżąco sondując, który z nich będzie najskuteczniejszy.

W obszarze problemów opiekuńczo wychowawczych podjęte działania ukierunkowane zostały na: pomoc w odrabianiu lekcji, rozmowy edukacyjne na temat metod wychowawczych, edukację w zakresie organizowania czasu wolnego, modelowania sytuacji wychowawczych, prowadzenia zabaw edukacyjnych itp.

Deficyty w obszarze prawidłowego **prowadzenia gospodarstwa domowego** były uzupełniane poprzez naukę gospodarowania budżetem, umiejętności sprzątania, dbania o dom i higienę.

W obszarze **podmiotowości** asystenci podejmowali prace nad wzmocnieniem beneficjentów w zakresie radzenia sobie z trudnościami, poczuciem sprawstwa, wspierali ich w codziennych problemach i rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych.

Asystenci rodziny podejmowali próby zredukowania **problemów zdrowotnych i uzależnień** poprzez edukację prozdrowotną, towarzyszenie u lekarzy, motywowanie do podjęcia terapii.

W kontekście problemów **zawodowych** motywowali uczestników projektu do podjęcia pracy oraz wyszukiwali im przykładowe oferty pracy.

Niedostateczne umiejętności prowadzenia spraw **formalno-prawnych** próbowano uzupełnić poprzez pomoc w przygotowaniu wniosków, towarzyszenie w sądzie, pomoc w uregulowaniu spraw urzędowych.

Działania związane z **trudnościami materialnymi** prowadzone były w kontekście zorganizowania osobom potrzebującym pomocy rzeczowej (ubrań, art. szkolnych, higienicznych), sprzętu gospodarstwa domowego.

Działania asystentów rodziny, zwłaszcza na początku tworzenia „relacji” pomiędzy wspierającym a wspieranym, koncentrowały się również na budowaniu więzi, pozyskaniu zaufania niezbędnego do wytworzenia sytuacji otwartości, chęci współpracy ze strony klienta, współdziałania z innymi przedstawicielami różnych instytucji, angażujących się w proces „pomagania”.

Ponadto asystenci uczestniczyli w zespołach problemowych (do udziału, w których zapraszali inne osoby zaangażowane w proces pomagania klientom, np. pracownika socjalnego, kuratora społecznego, kuratora zawodowego, pedagoga szkolnego, psychologa, specjalistę ds. aktywizacji społeczno - zawodowej, kierowników MOPS, przedstawicieli rodzin). Prowadzili warsztaty dla rodziców i dzieci, zorientowane na integrację rodziny poprzez m.in. pokazanie możliwych form spędzenia wspólnie czasu wolnego.

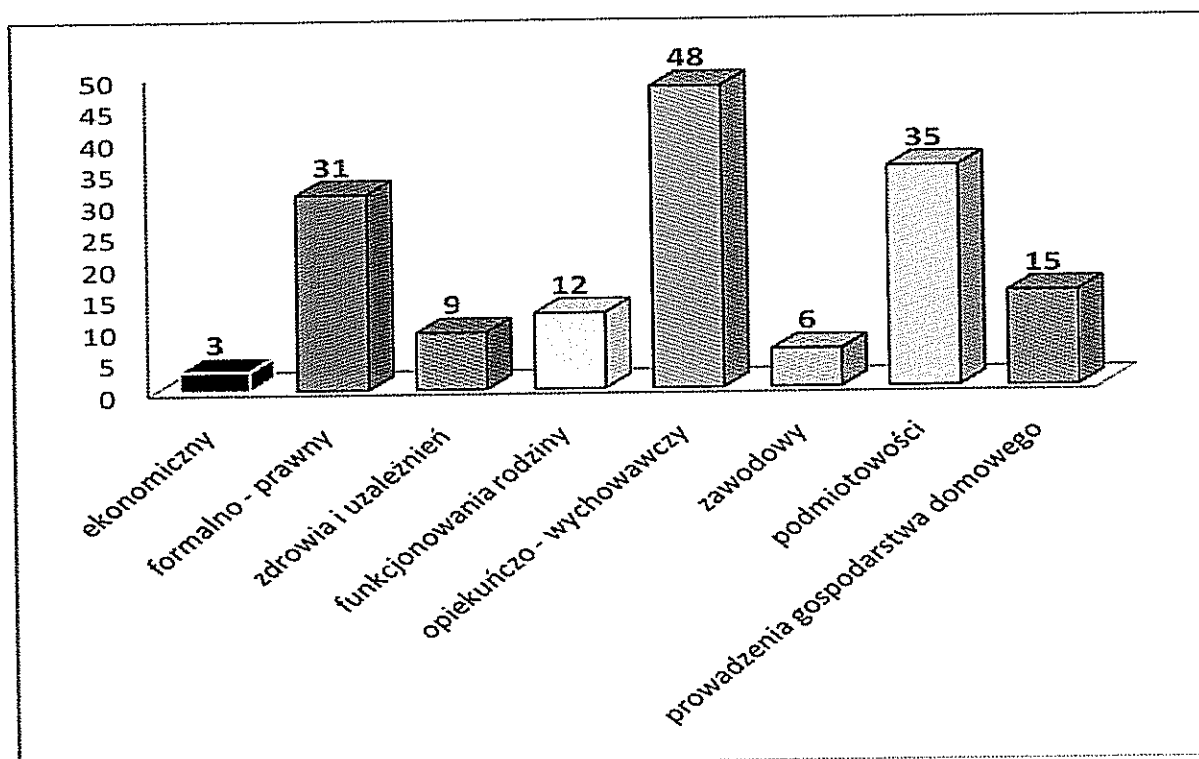
W celu zbadania roli i efektów pracy asystentów rodziny, MOPS skierował ankietę ewaluacyjną do odbiorców tego typu wsparcia. Z przeprowadzonych ankiet wynika, że zdecydowana większość badanych chciałaby nadal korzystać z pomocy asystenta rodziny.

Ankieta ewaluacyjna miała również przybliżyć odpowiedź na kluczowe pytanie - o zasadność roli asystenta w rodzinie widzianej oczyma świadczeniobiorców, o to, co sami wspierający mają do powiedzenia w kwestii rozpoznawanych efektów pracy asystenta i zmian, które zaszły w ich życiu dzięki skorzystaniu z takiej formy wsparcia.

Ankietowani chętnie dzielili się swoimi spostrzeżeniami. Na ich podstawie krystalizuje się pozytywny obraz dokonań asystentów.

Poniższy wykres pokazuje rezultaty pracy asystentów rodziny dostrzeżone przez odbiorców tego wsparcia, w powiązaniu z obszarami problemowymi.

WYKRES nr 2. Obszary pozytywnego wpływu pracy asystenta rodziny w opiniach świadczeniobiorców [liczba rodzin N=99]

Interesującą kwestią jest to, w jaki sposób rodziny opisywały przeobrażenia, jakie zaobserwowali w swoim życiu. Jedni bezpośrednio odnosili je do dokonań asystenta i jego wkładu pracy (przykład „asystent pomógł mi w sprawach związanych z opieką nad dziećmi”, „asystent pomógł mi w załagodzeniu konfliktów w rodzinie”, inni zaś postrzegali je, jako zmiany swojego nastawienia, umiejętności swoich i swoich bliskich (przykład „jestem bardziej otwarta na ludzi”, „stałam się bardziej zmotywowana do działania”).

Może to być jedynie kwestia semantyki, sposobu nazywania korzyści zasugerowana np. treścią pytania, ale być może, określone spojrzenie na zmiany daje jakościowo odmienny obraz rezultatów pracy.

Być może u osób, które odnoszą się do siebie, swoich dokonań, kompetencji, doświadczeń, zmiana, jaka się dokonała będzie miała trwalszy charakter.

Osoba, która wskazuje siebie, jako podmiot, który nauczył się rozwiązywać problemy społeczne, wykazała się umiejętnością pokonania trudności nie tylko w tym konkretnym przypadku, ale prawdopodobnie nauczyła się w ogóle rozwiązywać problemy o podobnej naturze. Asystent był swoistym stymulatorem tej umiejętności. Zasadniczo jednak umocniła się zdolność sprawcza rodzin, a tym samym możliwość przeciwdziałania własnej bezradności. Jeśli zatem podobny problem wystąpi w przyszłości, to świadczenioborca będzie w stanie samodzielnie go rozwiązać.

Rodziny chętnie dzieliły się również swoimi spostrzeżeniami na temat pracy asystenta rodziny. Badani odnieśli się do kwestii zasadności jego roli w całym procesie pomagania.

Przykładowe wypowiedzi badanych:

„pomoc asystenta więcej dała niż nadzór kuratora czy postanowienia sądu”
 „asystent stał się przyjacielem domu, wytworzyły się między nami więzi”

*„chciałbym, żeby asystent wspierał mnie cały rok”
„pomoc w takiej postaci jest bardzo korzystną formą wsparcia” itp.*

Ponadto w ramach projektu systemowego WMA podjęte zostały działania zmierzające do zwiększenia umiejętności opiekuńczo wychowawczych oraz prawidłowego funkcjonowania rodziny poprzez warsztaty kompetencji wychowawczych dla rodziców z dziećmi, które skierowane były w większości do rodzin będących w asyście rodzinnej. Łącznie w **warsztatach wzięło udział 58 osób dorosłych z 78 dziećmi** w wieku 2-12 lat w podziale na 6 grup.

Dla rodzin niekorzystających ze wsparcia asystenta rodziny zaproponowano wyjazdowe warsztaty kompetencji społecznych dla rodziców z dziećmi (12 dniowe i 4 dniowe). W warsztatach wzięło udział **16 osób dorosłych** (rodzice biologiczni/opiekunowie z rodzin zastępczych) i **20 dzieci** w wieku od 2 do 17 lat. Warsztaty trwały 12 dni, odbywały się nad polskim morzem. W trakcie wyjazdu uczestnicy mieli **40 godzin zajęć dydaktycznych warsztatów**. Każdy dzień warsztatowy kończył się wieczornym spotkaniem podsumowującym. Przed rozpoczęciem warsztatów odbyło się spotkanie integracyjne. Dodatkowo każdego dnia uczestnicy mieli możliwość skorzystania z indywidualnych konsultacji psychologicznych.

Celem warsztatów było:

- a. zmniejszenie u uczestników barier i rozwinięcie podstaw sprzyjających lepszemu funkcjonowaniu w społeczeństwie,
- b. powiększenie u uczestników wiedzy na temat ich cech, typowych zachowań, emocji w kontakcie z innymi osobami, a przede wszystkim z dziećmi,
- c. polepszenie u uczestników komunikacji z otoczeniem,
- d. zwiększenie kompetencji społecznych (np. umiejętność pracy w grupie, asertywność, komunikacja),
- e. zwiększenie u uczestników wiedzy na temat metod wychowawczych,
- f. pogłębienie u uczestników umiejętności wspólnego spędzania czasu i komunikowania się z dziećmi,
- g. diagnozę indywidualnych (osobistych) przyczyn trudności w kontaktach uczestników z innym, ale przede wszystkim - w relacjach z dziećmi .

Wyjazdowe warsztaty pomyślane były tak, że dorośli uczestnicy w pierwszej połowie dnia uczestniczyli w warsztatach, a w tym samym czasie ich dzieci pozostawały pod opieką opiekunek. Następnie był czas wolny, podczas którego rodzice przejmowali opiekę nad dziećmi i z nimi spędzali czas, a przy okazji mieli przećwiczyć w praktyce to, czego nauczyci się w trakcie warsztatów. Wieczorem odbywały się spotkania w grupach (rodzice z dziećmi) i omówienie całego dnia: tego, co się udało, co nie, nad czym jeszcze trzeba popracować itd.

W **warsztatach 4** dniowych organizowanych na Pojezierzu Lubuskim udział wzięło **21 psób dorosłych** (rodzice biologiczni/opiekunowie z rodzin zastępczych) i **40 dzieci w wieku od 1 roku do 16 lat**).

2. Poradnictwa rodzinnego (psychologicznego i pedagogicznego)

Poradnictwo psychologiczne i pedagogiczne w MOPS było realizowane przez pracowników Centrum Pracy Socjalnej i Rodziny.

W roku 2012 konsultanci psychologzy i pedagodzy udzielili łącznie 1 642 porad, w tym 542 bezpośrednio w miejscu zamieszkania klienta. W ramach interwencji kryzysowych udzielono wsparcia na rzecz 8 rodzin. Ogółem, **pomocą psychologa** objęto **755 rodzin** (1550 osób w rodzinach), **pomocą pedagoga** objęto **144 rodziny** (371 osób w rodzinach). Konsultanci pedagodzy i psychologzy włączyli się również w **prace grup roboczych** w zakresie problematyki dotyczącej przemocy (**23 razy**) oraz uczestniczyli w **zespołach problemowych** mających na celu pomoc w rozwiązywaniu trudnej sytuacji rodzin (**7 razy**).

Ponadto, w roku 2012, w ramach *projektu wspierania rodziny (PWR)*, wprowadzono stałe dyżury psychologa i pedagoga w siedzibach Zespołów Terenowej Pracy Socjalnej po to, by w jeszcze większym stopniu ułatwić dotarcie do specjalistycznej pomocy osobom potrzebującym.

W ramach projektu realizowano poradnictwo i wsparcie indywidualne, wsparcie grupowe, poradnictwo rodzinne, poradnictwo wychowawcze, konsultacje dla rodzin. W realizację projektu wspierania rodziny zaangażowanych było 6 psychologów, 5 pedagogów oraz jeden socjolog z uprawnieniami do poradnictwa rodzinnego.

W okresie od lutego do grudnia 2012 w ramach programu wspierania rodziny konsultanci pedagodzy i psychologzy przeprowadzili **318** spotkań.

Z projektu skorzystało łącznie **161 klientów** Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. Szczegółowe dane przedstawia poniższa tabela.

TABELA nr 1 Liczba klientów objętych wsparciem w 2012 roku w ramach realizacji programu wspierania rodziny.

ZTPS	Ilość klientów	Ilość osób w rodzinie
1	14	59
2	48	147
3	6	22
4	5	15
5	6	22
6	6	25
7	28	106
8	14	49
9	13	41
10	10	44
ZOBU	10	36
DRPZ	1	1
RAZEM	161	562

Źródło: baza klientów Centrum Pracy Socjalnej i Rodziny (CPSR)

W ramach projektu wspierania rodziny zaplanowano również formy wsparcia grupowego m.in. Warsztaty dla rodziców młodszych dzieci (wiek szkoły podstawowej) "Akademia rodzica", Warsztaty dla rodziców starszych dzieci (okres adolescencji) „Wychowywać to kochać i wymagać” - Nastolatki pomiędzy utraconym dzieciństwem a niezrealizowaną jeszcze dorosłością (nastawienie na

konflikty między rodzeństwem i relacje między rodzicami, a nastoletnimi dziećmi, Spotkania terapeutyczne z rodziną (rodzice + dzieci) "Jesteśmy razem", Grupy wsparcia dla rodziców przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze lub którym ograniczono lub odebrano prawo do wychowywania dziecka, Grupy edukacyjne dla rodziców (rozładowywanie emocji, radzenie sobie ze stresem, przygotowanie do pełnienia ról społecznych – roli rodzica, pracownika itp.). Niestety, z powodu niewystarczającego zainteresowania świadczeniobiorców, warsztaty te nie odbyły się.

3. Wsparcie dla rodzin wielodzietnych

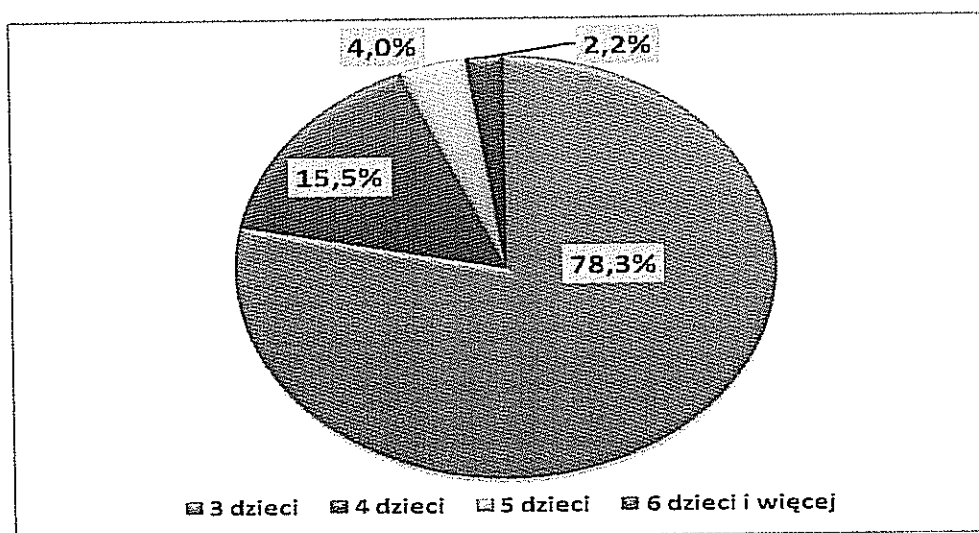
Jednym z priorytetowych programów, który ma wesprzeć rodzinę w wypełnianiu jej funkcji, poprawić jakość życia jej członków i zwiększyć szanse rozwojowe dzieci jest realizowany od 2005 r. Program Pomocy dla Rodzin Wielodzietnych „dwa plus trzy i jeszcze więcej”, przyjęty Uchwałą nr XXXV/2333/05 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 17 marca 2005 r.

Założenia i cele Programu mocno wpisują się w cele gminnego programu wspierania rodziny na lata 2012-2014.

W 2012 r. do Programu przystąpiło **497 rodzin** (2 519 osób w rodzinach, w tym 1 572 dzieci i 947 rodziców/opiekunów prawnych).

Od 2005 r. do końca 2012 r. deklarację uczestnictwa w Programie wypełniły 3 932 rodziny, z tego 421 rodzin przestało spełniać kryteria, ostatecznie na dzień 31 grudnia 2012 roku liczba rodzin uczestniczących w Programie wyniosła 3 511 (18 286 uczestników Programu, w tym 11 659 dzieci w rodzinach i 6 627 rodziców/opiekunów).

WYKRES nr 3. Struktura rodzin wielodzietnych, biorących udział w Programie „dwa plus trzy i jeszcze więcej”, wg liczby dzieci pozostających na utrzymaniu [liczba rodzin N=3511]

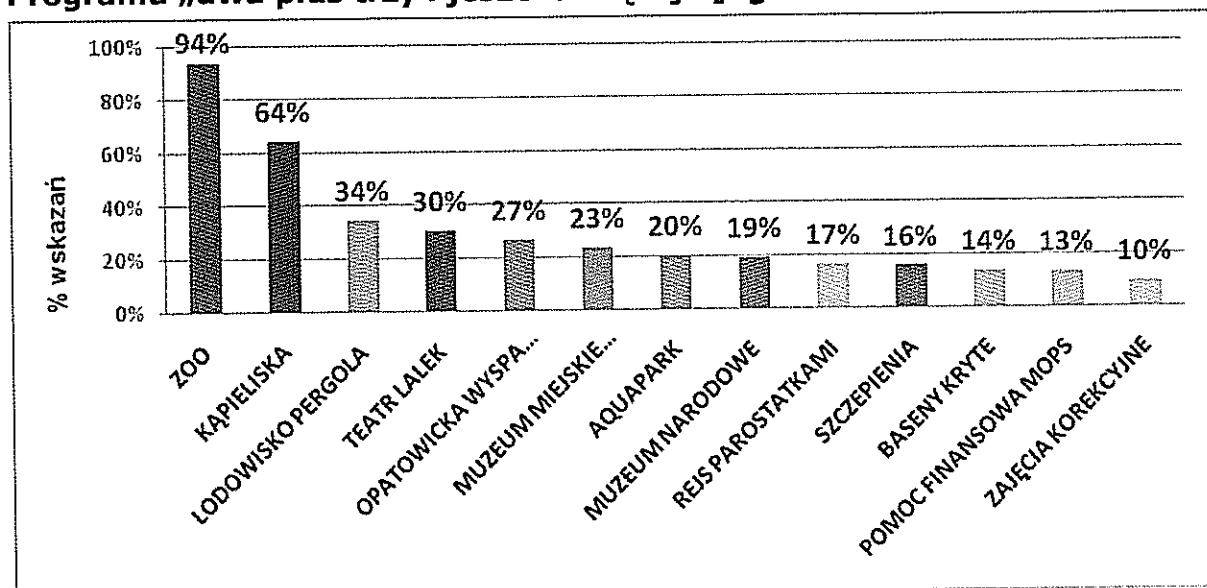
Zdecydowana większość rodzin wielodzietnych, objęta Programem, ma na utrzymaniu troje dzieci – 78,3%. Co szósta rodzina posiada czworo dzieci. Odsetek rodzin posiadających na utrzymaniu co najmniej pięcioro dzieci wynosi 6,2%.

W 2012 roku zostały wdrożone i zrealizowane wszystkie formy wsparcia i pomocy zawarte w ofercie Programu, w tym:

- formy pomocy finansowej dla rodzin spełniających kryteria dochodowe zgodne z ustawą o pomocy społecznej - pomoc finansowa na: żywność, odzież, obuwie, wyposażenie do szkoły, wypoczynek letni i zimowy, opłaty mieszkaniowe i inne;
- bezpłatne poradnictwo psychologiczne, pedagogiczne, rodzinne, prawne, socjalne i dla osób bezrobotnych, warsztaty edukacyjne dla rodziców dzieci małoletnich mające na celu podniesienie kompetencji wychowawczych;
- formy wzmocnienia kondycji zdrowotnej rodzin – pula bezpłatnych szczepień przeciw grypie, meningokokom, pneumokokom i rotawirusom, bezpłatne badania i zajęcia rehabilitacyjne dla dzieci w Centrach Korekcji Wad Postawy oraz preferencje przy rozpatrywaniu wniosków na turnusy rehabilitacyjne dla osób z Rodzin Plus posiadających orzeczenie o niepełnosprawności;
- formy wsparcia rodzin i wyrównania szans rozwojowych dzieci, młodzieży, w tym m. in.:
  - bezpłatne przejazdy dla rodziców i dzieci środkami komunikacji miejskiej na wszystkich liniach w soboty, niedziele i święta;
  - bezpłatny wstęp do Ogrodu Zoologicznego do 31.10.2012 r., od 1.11.2012 oferta wstępu w cenie biletu rodzinnego;
  - ulgowy wstęp na lodowisko Pergola (oferta do 15.01.2012 r.), kąpieliska, Opatowicką Wyspę Przygody;
  - wstęp w cenie biletu rodzinnego do Wrocławskiego Parku Wodnego;
  - ulgowe bilety do teatrów Lalek, Polskiego, Współczesnego, Muzycznego Capitol oraz Centrum Sztuki Impart, Opery Wrocławskiej i Filharmonii Wrocławskiej;
  - bezpłatny wstęp lub ulgowe bilety do muzeów Miejskiego Wrocławia, Architektury, Narodowego i na wystawy w galeriach BWA;
  - bezpłatne wejścia na kryte baseny w szkołach podstawowych;
  - bezpłatne warsztaty artystyczne dla dzieci i młodzieży organizowane przez Towarzystwo Kultury Czynnej, Wrocławską Galerię Młodych, Wrocławskie Centrum Twórczości Dziecka;
  - pomoc dzieciom w nauce świadczoną przez wolontariuszy – **68** wolontariuszy objęło pomocą **102** dzieci z **72** Rodzin Plus;
  - pozyskiwanie sponsorów w ramach projektu „Aktywni razem z nami”, w celu sfinansowania dzieciom z Rodzin Plus zajęć, treningów rozwijających ich zdolności.

Informację o najczęściej wskazywanym w ankiecie ewaluacyjnej formach wsparcia i pomocy w 2012 r. dostarcza wykres nr 4. Ewaluacja Programu „dwa plus trzy i jeszcze więcej” w 2012 r. objęła 1 818 rodzin z 6 123 dziećmi.

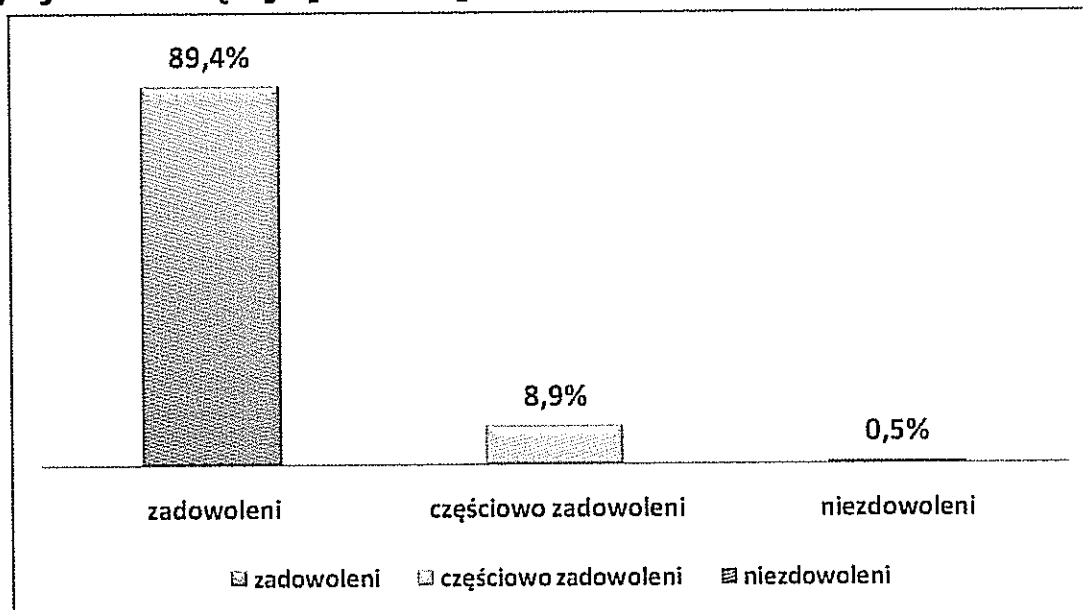
WYKRES nr 4. Realizacja różnych form wsparcia i pomocy wg % wskazań ankietowanych rodzin wielodzietnych – beneficjentów Programu „dwa plus trzy i jeszcze więcej” [ogółem rodzin N=1818]

Ponadto, w związku z rozpoczęciem Miesiąca Rodziny i obchodami Międzynarodowego Dnia Rodziny, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, we współpracy z podmiotami pozarządowymi, zorganizował Wrocławskie Święto Rodziny dla blisko **1 000** osób. Celem imprezy było zaprezentowanie oferty MOPS i oferty Miasta dla rodzin oraz integracja wrocławskich rodzin w ujęciu indywidualnym, jak i środowiskowym, co również mocno wpisuje się w cele szczegółowe gminnego programu wspierania rodziny. Impreza miała charakter rekreacyjno/informacyjno/edukacyjny. Dzięki takiemu przedsięwzięciu organizatorzy pokazali dzieciom i ich opiekunom, jak można spędzać czas wolny od zajęć, w sposób przyjemny, w formie rodzinnego pikniku, biorąc udział w zabawach rekreacyjnych, konkursach sprawnościowych, plastycznych i innych. Impreza skierowana była do rodzin objętych wrocławskim Programem Pomocy dla Rodzin Wielodzietnych „dwa plus trzy i jeszcze więcej”, wrocławskich rodzin zastępczych oraz do wszystkich wrocławian.

O skuteczności realizowanych form wsparcia i pomocy w 2012 r., w ramach Programu „dwa plus trzy i jeszcze więcej”, świadczy zadowolenie jego beneficjentów, wyrażone w ankiecie ewaluacyjnej (wykres nr 5), jak również fakt znalezienia się wśród nominowanych w ogólnopolskim Konkursie „Dobry Klimat dla Rodziny” o Nagrodę Pary Prezydenckiej, który zostanie rozstrzygnięty w maju 2013 roku.

WYKRES nr 5. Poziom zadowolenia beneficjentów Programu „dwa plus trzy i jeszcze więcej” [N=1818]

*Procenty nie sumują się do 100, ponieważ 1,2% rodzin nie udzieliło odpowiedzi.

4. Programy Aktywności Lokalnej

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej poprzez Programy Aktywności Lokalnych w ramach projektu systemowego **„Wrocław Miastem Aktywnych”** realizuje różne formy integracji rodzin i społeczności lokalnych. W roku 2012 funkcjonowało **6 Programów Aktywności Lokalnej** dla poszczególnych rejonów miasta.

Programy te skierowane były do:

- kobiet korzystających ze świadczeń pomocy społecznej,
- kobiet samotnie wychowujących dzieci,
- kobiet długotrwale bezrobotnych,
- osób niepełnosprawnych,
- bezdomnych.

W **6** Zespołach Terenowej Pracy Socjalnej MOPS realizowane były Programy Aktywności Lokalnej (PAL), dla **142** osób i ich otoczenia. Programy były wspierane licznymi działaniami środowiskowymi tj. festyny integracyjne z różnorodnymi atrakcjami dla całych rodzin, wyjścia rekreacyjne, integracyjne, edukacyjne m.in. do: teatru, Panoramy Racławickiej, groty solnej, na basen, na kręgle, wyjazdy integracyjno edukacyjne np. do Krośnic, Karpacza, Kowar oraz Książa, rodzinne wycieczki edukacyjne po Wrocławiu, spotkania społeczne, obywatelskie, jak również spotkania mające na celu integrację seniorów z młodzieżą.

W ramach Programów Aktywności Lokalnej na czterech Zespołach Terenowej Pracy Socjalnej (ZTPS /1/2/7/10) uruchomiono Pracownie Rodzinne w ramach których porad udzielali: psycholog, prawnik, specjalista ds. rodziny oraz specjalista ds. uzależniania i współuzależnienia alkoholowego. Podczas pełnionych dyżurów udzielono **259 porad indywidualnych oraz 8 grupowych** w zakresie:

- poradnictwa rodzinnego dotyczącego więzi emocjonalnych i relacji pomiędzy członkami rodzin – zaburzone więzi, problemy w komunikacji;

- rozwiązywania sytuacji konfliktowych i kryzysowych w rodzinie, trudności wychowawczych wynikających z przemian rozwojowych dziecka oraz sytuacji traumatycznych, których doświadczyło;
- spraw opiekuńczo-wychowawczych i pełnienia ról rodzicielskich;
- współżycia społecznego, rozwodów i konsekwencji prawnych związanych z rozwiązaniem małżeństwa;
- alimentów na dziecko;
- ustalenia ojcostwa, ubezwłasnowolnienia członka rodziny oraz praw i obowiązków opiekuna prawnego;
- popełnienia wykroczenia przez nieletniego, władzy rodzicielskiej i sposobie jej wykonania;
- poradnictwa rodzinnego i małżeńskiego dotyczącego poprawy komunikacji między członkami rodziny;
- poradnictwa dotyczącego rozwoju emocjonalnego;
- poradnictwa wychowawczego (rozwiązywania problemów wynikających z indywidualności i przemian rozwojowych dziecka) ze szczególnym podkreśleniem zasad konsekwencji w procesie wychowania i budowania poprawnych relacji.

Ze względu na specyfikę Wrocławia, tj. wielość grup i społeczności oraz różnorodność występujących w nich problemów, w zależności od specyfiki i potrzeb rejonu, Programy Aktywności Lokalnej w każdym obszarze miasta przyczyniały się do poprawy jakości życia mieszkańców, przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu, stworzeniu silnych społeczności lokalnych oraz promowały wartości rodziny.

Programy te realizowane były na: Osiedlach Karłowice, Różanka – PAL „Aktywna Polanka”, Osiedlu Leśnica – PAL „Aktywna Leśnica”, Osiedlach Gądów i Kosmonautów – PAL – „Aktywny Gądów”, Osiedlu Nadodrze – PAL „Aktywne Nadodrze”, Osiedlu Szczepin – PAL „Aktywny Szczepin” oraz na Osiedlu Huby – PAL „Aktywne Huby”.

5. Aktywizację społeczno - zawodową

Na terenie Wrocławia funkcjonuje **5 Punktów Aktywizacji Społeczno-Zawodowej (PASZ)**, świadczących pomoc w zakresie:

- rozpoznania istniejących trudności i poznanie ich przyczyny,
- podjęcia odpowiednio skutecznych decyzji,
- dotarcia do innych specjalistów,
- budowania gotowości do zmian,
- zmiany postawy wobec sytuacji pozostawiania bez zatrudnienia,
- odkrywania zasobów i zbilansowania kompetencji zawodowych,
- zrozumienia aktualnych wymogów otwartego rynku pracy,
- przygotowania się do poszukiwania pracy,
- poznania aktywnych metod szukania pracy,
- zaplanowania i dostosowania działań do możliwości ograniczeń,
- uwolnienia się od mitów i obiegowych opinii o szukaniu pracy,
- dotarcia do informacji zawodowej,
- wspierania rodziców w wypełnianiu ról opiekuńczo – wychowawczych,
- rozpoznania problemów rodzinnych,
- edukowania rodziców by radzili sobie w sytuacjach dnia codziennego,
- budowania pozytywnych relacji w rodzinie.

W 2012 r. poradnictwem specjalistycznym w PASZ objęto **769 osób**, tworzących **753 rodziny (1 777 osób w rodzinie)**.

Wśród klientów, 56,9% stanowili beneficjenci projektu systemowego „Wrocław Miastem Aktywnych” (WMA) (**438 osób/ 1 183 osób w rodzinie**).

W ramach aktywizacji społeczno - zawodowej podjęto na rzecz klientów szereg działań, w tym większość, prawie 69% stanowiła rozmowa doradcza (1 962 razy), w tym aż 1 310 razy diagnozowano, edukowano bądź motywowano do podjęcia działań w kierunku poszukiwania zatrudnienia beneficjenta projektu systemowego.

Ważnym zadaniem był również monitoring działań, obejmujący 406 spotkań, w tym 340 z beneficjentami projektu „WMA”.

Ponadto, na rzecz rodzin borykających się z problematyką bezrobocia MOPS już od wielu lat realizuje **program prac społecznie użytecznych**.

Program skupia się na wspieraniu działań służących reintegracji zawodowej osób bezrobotnych bez prawa do zasiłku, korzystających z pomocy społecznej. Celem tych prac jest przede wszystkim przygotowanie osób wykluczonych do pełnienia ról zawodowych oraz do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym, gospodarczym, politycznym, a udział w programie ma służyć zwiększaniu zdolności do zdobycia i utrzymania zatrudnienia.

W 2012r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej wnioskował o organizację prac społecznie użytecznych dla 50 osób.

Pozyskano – **231 miejsc pracy w 63 instytucjach pożytku publicznego**.

Do wykonywania prac skierowano **89 osób (48 kobiet)**, z czego **82 osoby (45 kobiet) podjęły aktywność zawodową w ramach PSU**.

6. Współpracy z instytucjami i organizacjami w celu wypracowania wspólnych działań profilaktycznych i organizacji Zespołu Interdyscyplinarnego.

Na podstawie Zarządzenia nr 887/11 Prezydenta Wrocławia z dnia 1 kwietnia 2011 roku w sprawie powołania Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Prezydent Wrocławia w skład Zespołu Interdyscyplinarnego powołał 19 osób, przedstawicieli: Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Sądu, Pogotowia Ratunkowego we Wrocławiu, Prokuratury, Policji, Urzędu Miejskiego Wrocławia, Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, organizacji pozarządowych. Centrum Pracy Socjalnej i Rodziny zapewnia obsługę organizacyjną-techniczną Zespołu Interdyscyplinarnego.

W 2012 roku odbyło się 10 posiedzeń Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Do Zespołu wpłynęły 444 zgłoszenia dotyczące rodzin dotkniętych przemocą. W okresie sprawozdawczym założono 412 Niebieskich Kart, powołano 390 Grup Roboczych, zamknięto 86 Procedur Niebieska Karta. Osób stosujących przemoc było 462 w tym 291 pod wpływem alkoholu, 6 pod wpływem narkotyków i 74 z zaburzeniami psychicznymi. Osób doznających przemoc było 455 w tym 375 kobiet, 18 dzieci i 62 mężczyzn.

Tabela Nr 2: Zestawienie Realizacji Procedury Niebieska Karta za rok 2012

Rok	Rodziny dotknięte przemocą	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin z dziećmi	Liczba dzieci w rodzinach dotkniętych przemocą	Ilość powołanych grup roboczych	Liczba wypełnionych załączników Niebieska Karta A	Liczba zakończonych Niebieskich Kart
2012	444	1102	149	231	390	412	86

Rok	Sprawcy przemocy	Sprawcy przemocy pod wpływem alkoholu		Sprawcy przemocy pod wpływem narkotyków		Sprawcy przemocy z zaburzeniami psychicznymi	
		Ogółem	Po 60 roku życia	Ogółem	Od 8 do 18 roku życia	Ogółem	Po 65 roku życia
2012	462	291	27	6	0	74	3

Rok	Ofiary przemocy kobiety		Ofiary przemocy dzieci			Ofiary przemocy mężczyźni	
	Ogółem	Po 60 roku życia	Ogółem	Do 7 roku życia	Od 8 do 18 roku życia	Ogółem	Po 65 roku życia
2012	71	71	18	12	6	62	6

7. Pomoc finansową

TABELA Nr 3. Świadczenia finansowane z budżetu Gminy Wrocław w 2012 r.

<i>Rodzaj pomocy</i>	Liczba osób korzystających z pomocy	Kwota świadczeń [zł]
Zasiłki celowe	6 933	8 079 775
Zasiłki okresowe - w tym dotacja z budżetu państwa	1 564	2 686 109 w tym dotacja 1 766 100
Zasiłki celowe na pokrycie kosztów posiłków i zasiłków celowych w ramach programu „Posiłek dla potrzebujących”	3 819 w tym liczba dzieci korzystająca z posiłku 1 547	1 669 917 w tym dotacja 916 100

Dożywianie dzieci i młodzieży we Wrocławiu w 2012 r. (**program „Posiłek dla potrzebujących” - tylko posiłki dla dzieci uczących się oraz dzieci do lat 7).**

Tabela Nr 4. Dożywianie dzieci

Koszt dożywiania ogółem [zł]	Środki z budżetu Gminy [zł]	Liczba dożywianych dzieci i młodzieży szkolnej	Średni koszt posiłku [zł]
762 279	368 741	1 547	51,63

Tabela nr 5. Świadczenia i koszty realizacji zadań związanych z opieką nad rodziną i dzieckiem w 2012 roku

	2012
Utrzymanie dzieci z rodzin zastępczych	8 472 589
Utrzymanie placówek opiekuńczo-wychowawczych	21 156 548
Utrzymanie dzieci z rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo wychowawczych na terenach innych powiatów	1 635 034

8. POTRZEBY

W obliczu licznych zagrożeń środowiska rodzinnego tj: braku zastępowalności pokoleń, trudności w prawidłowym funkcjonowaniu rodziny (np. problemy opiekuńczo – wychowawcze, przemoc w rodzinie, trudności w prowadzeniu gospodarstwa domowego itp.) należy zadbać o wsparcie rodzin i udzielenie im niezbędnej pomocy nie tylko finansowej. Dlatego też w kolejnych latach realizacji gminnego programu wspierania rodziny należy podjąć działania w zakresie:

1. Propagowania i inicjowania działań na rzecz środowiskowych form wsparcia rodziny w wychowaniu dzieci poprzez:

- Zabezpieczenie środków na zwiększenie zatrudnienia asystentów rodziny w ramach zadaniowego czasu pracy. Obecnie w MOPS zatrudnionych jest 2-ch asystentów, którzy współpracują średnio z 10 rodzinami (każdy) z terenu całego miasta, z których każda ma bardzo złożone problemy, co powoduje dużą nieprzeiwdywalność pracy i zancznie wydłuża czas pracy. Asystenci rodziny zatrudnieni w ramach zadaniowego czasu pracy średnio współpracują z rodziną 2 razy w tygodniu, średni czas pracy z każdą rodziną wynosi ok 60 do 90 minut. Przygotowanie planu pracy zajmuje asystentowi średnio od 1,5 do 2 godzin, sporządzenie diagnozy 2 godziny, sporządzenie sprawozdania miesięcznego około 1 godziny oraz wypełnienie karty asystenta rodziny około 10 minut. Do tego dochodzą grupy robocze, spotkania zespołów problemowych oraz okresowe oceny sytuacji rodziny. Ponadto zwiększenie zatrudnienia asystentów w ramach zadaniowego czasu pracy wpłynie na płynne przejmowanie rodzin mających asystenta w ramach programu WMA po zakończeniu 7 miesięcznej pracy z rodzinami, w sytuacjach uzasadniających konieczność dalszej pracy z asystentem rodziny.
- zagwarantowania puli miejsc w żłobkach i przedszkolach dla klientów MOPS;
- zwolnienia z odpłatności za pobyt w żłobku dzieci z rodzin wielodzietnych;

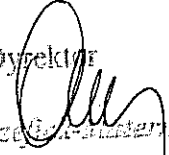
- rekreacyjno-wypoczynkowej – umożliwienie bezpłatnego korzystania z ośrodków sportu i rekreacji (lodowiska, baseny kryte, korty tenisowe, ogród zoologiczny), a także udziału dzieci w zajęciach sportowych;
- większe zaangażowanie organizacji prowadzących działalność pożytku publicznego do działań wspierających procesy wychowawcze w rodzinie;
- kulturalnej – zagwarantowanie bezpłatnych zajęć w placówkach kulturalnych dla najuboższych rodzin spełniających kryteria pomocy społecznej.

2. Zwiększania ilości skutecznych programów zapobiegających kryzysowi w rodzinie i umożliwiającym wyjście z sytuacji kryzysowej w zakresie:

- zwiększenia oferty zdrowotnej – przeznaczenie większych środków finansowych na realizację akcji szczepień, badania i zajęcia korekcyjne w Centrach Korekcji Wad Postawy, rozszerzenie oferty zdrowotnej dla rodzin wielodzietnych o inne programy zdrowotne finansowane przez Wydział Zdrowia;
- zwiększenia bezpłatnego poradnictwa prawnego dla rodzin z zakresu: prawa rodzinnego, spadkowego, przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zapewnienie możliwości reprezentowania klientów MOPS przed sądem.

3. Wdrażania nowoczesnych metod pracy z rodziną i dzieckiem w zakresie:

- zwiększenie środków finansowych na podnoszenie i doskonalenie umiejętności osób pracujących z rodziną (asystentów, psychologów, pedagogów, specjalistów ds. rodziny) poprzez szkolenia specjalistyczne, superwizję indywidualną i grupową oraz szkolenia z zakresu zapobiegania wypaleniu zawodowemu.

Dyrektor

 Anna Józefowska

Z-ca Dyrektora Departamentu

 Dominik Golema

PROGRAM POMOCY DLA RODZIN WIELODZIETNYCH

*dwa plus trzy
i jeszcze więcej*

---

realizowany na podstawie uchwały Nr XXXV/2333/05 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 17 marca 2005 r. w sprawie Programu Pomocy dla Rodzin Wielodzietnych „dwa plus trzy i jeszcze więcej” (Biuletyn Urzędowy Rady Miejskiej Wrocławia Nr 4, poz. 41).

Sprawozdanie

za 2012 rok

Wrocław, marzec 2013 rok

Spis treści:

1. Wstęp.....	3
2. Sytuacja demograficzna w zarysie.....	4
3. Program - dane liczbowe.....	6
4. Formy pomocy i wsparcia rodzin wielodzietnych	7
5. Trudności związane z realizacją Programu.....	10
6. Wnioski.....	11
7. Wykaz załączników.....	13

WSTĘP

„Rodzina jest pierwszą i podstawową szkołą miłości społecznej. Trzeba uczynić wszystko, ażeby ta szkoła mogła pozostawać sobą. Równocześnie zaś rodzina musi być na tyle silna (...), że potrafi pozostać ostoją dla człowieka pośród wszystkich niszczycielskich prądów i bolesnych doświadczeń.” (Jan Paweł II)

Rodzina to pojęcie, które przez specjalistów definiowane jest w różny sposób i tak: W. Okoń określa rodzinę jako: „...małą grupę społeczną składającą się z rodziców, ich dzieci i krewnych, rodziców łączy więź małżeńska, rodziców z dziećmi - więź rodzicielska, stanowiąca podstawę wychowania rodzinnego, jak również więź formalna określająca obowiązki rodziców i dzieci względem siebie”. M. Ziemska natomiast określa rodzinę jako: „...małą, naturalną grupę społeczną, składającą się z małżonków i ich dzieci, stanowiącą ciągłość względnie trwałą, lecz jednocześnie podlegającą dynamicznym przekształceniom, związanym głównie z biegiem życia wchodzących w jej skład jednostek”. Z kolei A. Comte przedstawił bardzo prostą definicję rodziny, określając ją jako „podstawową grupę społeczną na której opiera się społeczeństwo”, natomiast w Ustawie o Pomocy Społecznej przyjęto, że „rodzina, to osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące”.

Rodzina wielodzietna to taka rodzina, w której jest przynajmniej troje dzieci. Życie w rodzinie wielodzietnej ma liczne dobre strony. Można powiedzieć, że w ujęciu psychologicznym jest to najlepsze środowisko w jakim może wychowywać się dziecko. Nauka akceptacji i dzielenia się z innymi to podstawowe wartości, których dziecko się nauczy. Liczne rodzeństwo umożliwia naukę odpowiedzialności za siebie ale także za innych. Dzieci z rodzin wielodzietnych uczą się w naturalny sposób akceptacji, dostrzegania różnic między sobą, tolerancji, pomocy czy współdziałania.

SYTUACJA DEMOGRAFICZNA W ZARYSIE

Współczesna rodzina przeżywa dziś kryzys na wielu płaszczyznach. Konsekwencją tego kryzysu jest brak zastępowalności pokoleń. Po okresie powojennego wyżu demograficznego oraz jego skutków w następnych pokoleniach, ujemny przyrost naturalny w Polsce wystąpił po raz pierwszy w 2002 roku. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego współczynnik dzietności w Polsce spadł wówczas do 1,2. Z danych GUS wynika również, że w 2006 r. zanotowano nieznaczny wzrost liczby dzieci przypadających na kobietę - do 1,27, co było skutkiem wejścia w wiek rozrodczy roczników wyżu lat osiemdziesiątych. Z tych samych danych wynika, że w 2011 r. urodziło się 391 tys. dzieci, o 22 tys. mniej niż rok wcześniej - demografowie przewidują utrzymanie się tej tendencji spadkowej przez następne lata.

Według prognozy ONZ w 2020 r. liczba mieszkańców Polski wyniesie 37, 5 mln, w 2040 r. - 34, 2 mln, a w 2050 r. będzie nas o 16 % mniej niż dziś - 32 mln. Specjaliści alarmują, że w najbliższych latach możemy stać się jednym z najstarszych narodów w Europie. Utrzymująca się spadkowa tendencja będzie miała negatywne odzwierciedlenie, szczególnie w odniesieniu do systemu ubezpieczeń emerytalnych, a także w odniesieniu do całej gospodarki. Można więc przewidywać, że nastąpi kryzys państwa. Takie prognozy nie napawają optymizmem, dlatego należy podejmować wszelkie działania nie tylko na poziomie ogólnopolskiej polityki prorodzinnej, ale również samorządów terytorialnych, które powinny włączyć się w działania mające na celu wspieranie rodziny, a szczególnie rodziny wielodzietnej. Prezydent RP Bronisław Komorowski powiedział: *„Wszyscy życzylibyśmy sobie, aby w naszej Ojczyźnie rodziło się więcej dzieci i aby dzieci te dorastały w dobrych, sprzyjających ich rozwojowi warunkach. Aby tak było, potrzebne jest większe zaangażowanie państwa i jego różnych instytucji w politykę wspierającą rodzinę. Jak uczy historia, najcenniejszym atutem każdego państwa okazuje się ostatecznie to, co określamy mianem kapitału ludzkiego”*.

W trosce o dobro rodziny we Wrocławiu podjęto działania, które zmierzały do wsparcia rodzin wielodzietnych. Działania te zaowocowały przyjęciem Programu pomocy dla Rodzin Wielodzietnych „dwa plus trzy i jeszcze więcej” realizowanego na podstawie uchwały Nr XXXV/2333/05 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 17 marca 2005 r. w sprawie Programu Pomocy dla Rodzin Wielodzietnych „dwa plus trzy i jeszcze więcej” (Biuletyn Urzędowy Rady Miejskiej Wrocławia Nr 4, poz. 41).

Program opracowano przede wszystkim z uwagi na niekorzystną sytuację demograficzną Miasta - wskaźnik dzietności we Wrocławiu w 2002 roku osiągnął najniższą, nie notowaną dotychczas wartość i wynosił 0,8931, w kolejnych latach nieznacznie wzrastał: 2003 r. - 0,9249; 2004 r. - 0,9504; 2005 r. - 0,9703; 2006 r. - 1,053; 2007 r. - 1,070; 2008 r. - 1,173; 2009 r. - 1,192; 2010 r. - 1,206; 2011 r. 1,132. Wartość wskaźnika dzietności we Wrocławiu jest nadal zbyt niska by gwarantować prostą zastępowalność pokoleń.

Program opracowano również ze względu na słabą kondycję materialną rodzin wielodzietnych - w momencie jego powstania ponad 22% tych rodzin korzystało z zasiłków z pomocy społecznej (na podstawie sprawozdań MOPS). Pozostawanie

w ubóstwie w każdym stadium życia człowieka jest zjawiskiem wymagającym przeciwdziałania, jednak ma ono szczególnie negatywny wpływ, jeśli występuje w dzieciństwie. Ubóstwo, powodujące istotną barierę w dostępie do edukacji, kultury, rekreacji, obniża szanse startu życiowego dzieci z rodzin wielodzietnych. Warunki rozwojowe dzieci w tych rodzinach wpływają znacząco na kondycję przyszłych pokoleń.

Program skierowany jest do rodzin posiadających na utrzymaniu troje i więcej dzieci w wieku do 24 lat.

Na podstawie danych statystycznych pochodzących ze Spisu Powszechnego z 2002 r. wiadomo, że we Wrocławiu żyło 7071 rodzin z trojgiem lub większą liczbą dzieci co stanowi 7,50% populacji wszystkich rodzin posiadających na utrzymaniu dzieci do 24 lat. Niestety mimo przeprowadzonego w 2011r. Spisu Powszechnego w dalszym ciągu Wrocławski Urząd Statystyczny nie posiada opracowanego raportu, dlatego nie można dokonać porównania danych.

Wrocławski Program Pomocy dla Rodzin Wielodzietnych „dwa plus trzy i jeszcze więcej” doskonale wpisuje się w panujące realia i wymogi polityki prorodzinnej. Należy przypomnieć, że w u podstaw powstania tego nowatorskiego w 2005 roku w skali kraju Programu, były następujące cele:

1. Promowanie modelu rodziny z dziećmi i pozytywnego wizerunku rodziny wielodzietnej.
2. Umocnienie rodziny i wparcie jej funkcji ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb rodzin wielodzietnych.
3. Poprawa warunków życia i wzmocnienie kondycji rodzin wielodzietnych.
4. Zwiększenie szans rozwojowych i życiowych dzieci i młodzieży z rodzin wielodzietnych.

PROGRAM - DANE LICZBOWE

W 2012 roku do Programu Pomocy dla Rodzin Wielodzietnych przystąpiło **497** rodzin, w tym:

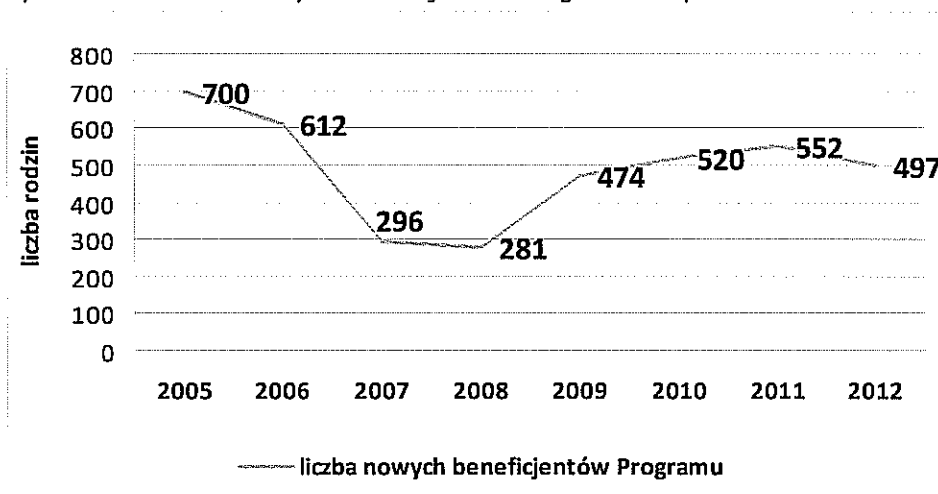
- liczba rodziców/opiekunów – **947**;
- liczba dzieci – **1 572**;

Łącznie liczba osób w tych rodzinach to **2 519** osób.

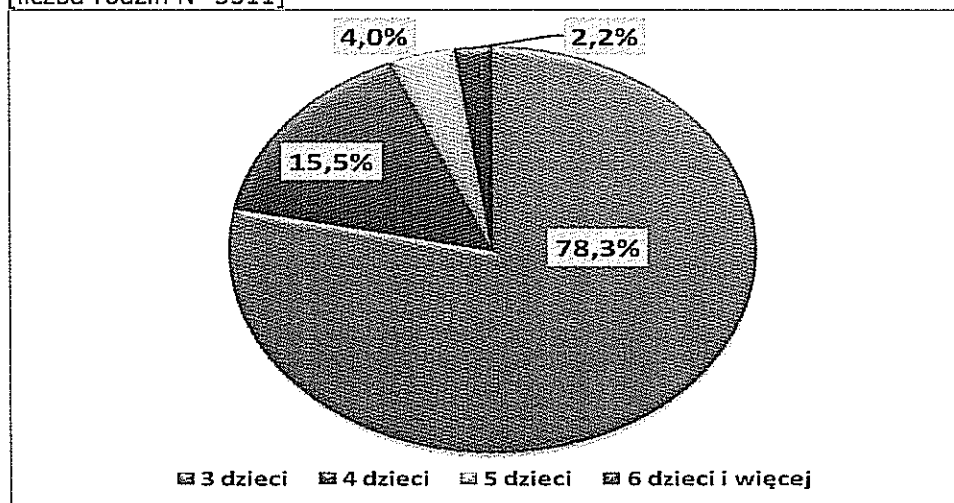
Do końca 2012 r. deklarację uczestnictwa w Programie wypełniły **3 932 rodziny**, z tego **421** rodzin przestało spełniać kryteria z powodu ukończenia przez dzieci 24 lat lub z powodu wyprowadzenia się rodziny z Wrocławia. Ostatecznie na dzień 31 grudnia 2012 roku liczba rodzin uczestniczących w Programie wyniosła **3 511**, w tym:

- liczba rodziców/opiekunów – 6 627;
- liczba dzieci w rodzinach – 11 659. Co daje nam łącznie **18 286 uczestników Programu**.

Wykres nr 1. Liczba nowych beneficjentów Programu na przestrzeni lat 2005-2012.

Wykres nr 2. Struktura rodzin biorących udział w Programie, wg liczby dzieci [liczba rodzin N=3511]

FORMY POMOCY I WSPARCIA RODZIN WIELODZIETNYCH

W 2012 roku oferta Programu obejmowała następujące formy wsparcia i pomocy:

- formy pomocy finansowej dla rodzin wielodzietnych, w tym Rodzin Plus spełniających kryteria dochodowe zgodnie z ustawą o pomocy społecznej - pomoc finansowa na: żywność, odzież, obuwie, wyposażenie do szkoły, wypoczynek letni i zimowy, opłaty mieszkaniowe i inne – skorzystało 337 rodzin, w których wychowuje się 1200 dzieci;
- bezpłatne poradnictwo:
  - psychologiczne, pedagogiczne, rodzinne, socjalne i dla osób bezrobotnych, z którego skorzystało 117 Rodzin Plus w ramach MOPS i 8 rodzin skorzystało z konsultacji specjalistycznych i diagnozy dzieci i młodzieży w ramach preferencyjnego dostępu do usług specjalistycznych w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej nr 4 przy ul. Jemiołowej;
  - poradnictwo prawne, z którego skorzystało 60 rodzin wielodzietnych;
- wsparciem Asystenta Rodziny objęto 58 Rodzin Plus, w których wychowuje się 212 dzieci w wieku do 24 lat;
- pracą socjalną objęto 153 Rodziny Plus, w których wychowuje się 601 dzieci w wieku do 24 lat;
- warsztaty edukacyjne dla rodziców dzieci do 12 roku życia - skorzystało 7 rodzin;
- bezpłatne wejścia na mecze piłki nożnej na Stadionie Wrocław – skorzystało 400 osób;
- bezpłatne wejścia na kryte baseny w szkołach podstawowych – skorzystało 763 osoby ze 171 rodzin;
- pomoc rzeczowa – skorzystały 22 rodziny (ubrania, monitor komputerowy, łóżka, pralka, zabawki, drobne AGD, książki i gry edukacyjne);
- bezpłatne przejazdy dla rodziców i dzieci środkami komunikacji miejskiej na wszystkich liniach w soboty, niedziele i święta;
- bezpłatny wstęp do ZOO we wszystkie niedziele do 31.10.2012, od 1.11.2012 oferta wstępu w cenie biletu rodzinnego, niezależnie od ilości dzieci;
- bezpłatny wstęp na Lodowisko Pergola do 15.01.2012;
- bezpłatne warsztaty taneczne, rękodzielnicze, teatralne i plastyczne dla dzieci i młodzieży organizowane przez Towarzystwo Kultury Czynnej – uczestniczyło 30 osób;

- bezpłatne zajęcia z ceramiki, malarstwa i grafiki organizowane przez Wrocławską Galerię Młodych – uczestniczyło 5 dzieci z Rodzin Plus;
- bezpłatne warsztaty teatralne we Wrocławskim Centrum Twórczości Dziecka wzięło udział 150 dzieci z Rodzin Plus w wieku od 6-16 lat;
- bezpłatne zajęcia w Młodzieżowym Domu Kultury Wrocław Fabryczna – udział wzięło 47 dzieci z Rodzin Plus;
- ulgowe bilety wstępu na kąpieliska codziennie przez cały sezon - skorzystało 15 638 osób;
- ulgowe bilety na rejsy po Odrze parostatkami Wiktoria i Nereida;
- ulgowe bilety wstępu w dni robocze na Opatowicką Wyspę Przygody - skorzystały 1 164 osoby;
- bezpłatny wstęp na Wieżę Widokową w Bazylice Mniejszej p.w. św. Elżbiety;
- bezpłatny wstęp do Centrum Poznawczego dla 4 osób w rodzinie, dla pozostałych osób wstęp w cenie biletu ulgowego – skorzystało 18 Rodzin Plus;
- wstęp w cenie Biletu Rodzinnego do Humanitarium bez konieczności dopłat za wstęp dzieci – skorzystało 12 Rodzin Plus;
- wstęp w cenie Biletu Rodzinnego do Wrocławskiego Parku Wodnego bez konieczności dopłat za wstęp dzieci – skorzystało 714 osób;
- ulgowe bilety do teatrów: Współczesnego, Polskiego, Lalek oraz Centrum Sztuki Impart, Teatru Muzycznego Capitol, Opery Wrocławskiej i Filharmonii Wrocławskiej;
- bezpłatny wstęp lub ulgowe bilety do muzeów i na wystawy, m. in. z ulgowych biletów do Muzeum Narodowego skorzystało 25 osób ;
- realizacja projektu „Aktywni razem z nami” polegającego na pozyskiwaniu sponsorów w celu sfinansowania dzieciom z Rodzin Plus zajęć, treningów rozwijających ich zdolności, w 2012 roku 1 dziecko znalazło sponsora, który sfinansował (260 zł.) zawody pływackie w płetwach;
- bezpłatne badania i zajęcia rehabilitacyjne dla dzieci w Centrach Korekcji Wad Postawy realizowano w dwóch Centrach Korekcji Wad Postawy: Wrocławskie Centrum SPA przy ul. Teatralnej 10-2, Stadion Olimpijski przy ul. Paderewskiego 35;
- preferencje przy rozpatrywaniu wniosków na turnusy rehabilitacyjne dla osób z Rodzin Plus posiadających orzeczenie o niepełnosprawności;
- bezpłatne szczepienia przeciw:
  - grypie – zaszczepiono 218 dzieci,
  - meningokokom – zaszczepiono 150 dzieci,

- pneumokokom – zaszczepiono 61 dzieci
- rotawirusom – zaszczepiono 17 dzieci,
łącznie zaszczepiono 446 dzieci;
- pomoc dzieciom w nauce świadczoną przez wolontariuszy – 68 wolontariuszy pomogło 102 dzieciom z 72 Rodzin Plus, wolontariusze pomagali głównie w nauce języków obcych, przedmiotów ścisłych oraz organizowali czas wolny dzieciom;
- bezpłatne zajęcia w Akademii Młodych Menedżerów w Wyższej Szkole Bankowej - od stycznia do czerwca 2012 roku udział wzięło 7 dzieci z 5 Rodzin Plus;
- zorganizowanie Wrocławskiego Święta Rodziny dla blisko 1000 osób we współpracy z podmiotami pozarządowymi w związku z rozpoczęciem Miesiąca Rodziny i obchodami Międzynarodowego Dnia Rodziny, dokumentacja fotograficzna załącznik nr 3;
- zorganizowanie dla 300 dzieci z Rodzin Plus imprezy mikołajkowej we Wrocławskim Teatrze Lalek, dokumentacja fotograficzna załącznik nr 4.

Należy podkreślić, że oferta Programu, mimo wycofania przez właściciela bezpłatnych wejść na lodowisko na Pergoli, a także wycofania przez zarząd spółki Wrocławskiego ZOO bezpłatnych wejść w niedzielę do ZOO, została wzbogacona o nowe propozycje. Wśród, których należy wymienić:

- bezpłatny wstęp na Wieżę Widokową w Bazylice Mniejszej p.w. św. Elżbiety;
- tańszy Bilet Rodzinny do Humanitarium;
- bezpłatny wstęp do Centrum Poznawczego dla 4 osób w rodzinie, dla pozostałych osób wstęp w cenie biletu ulgowego;
- ulgi na warsztaty taneczne prowadzone przez Fundację „Ośrodek Psychoterapii Systemowej i Rozwoju.

Jak co roku przeprowadzona została ewaluacja badająca poziom zadowolenia beneficjentów, a jednocześnie wskazująca z jakiej oferty korzystają członkowie Rodzin Plus. Zestawienie wyników ewaluacji zawiera załącznik nr 1, ankieta ewaluacyjna załącznik nr 2.

TRUDNOŚCI ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ PROGRAMU

Począwszy od 2005 do 2012 roku, systematycznie wzrastała liczba uczestników Programu. Jednakże narastająca liczba beneficjentów, różnorodność ich sytuacji życiowych i rodzinnych, powoduje występowanie różnych trudności przy realizacji zadań związanych z koordynacją Programu:

- brak regulacji dotyczących wytycznych, określających precyzyjnie warunki uczestnictwa w Programie i zasad korzystania z Karty Rodzina Plus oraz związanych z pozyskiwaniem i utrzymaniem ofert od różnych podmiotów, a także współpracy z nimi;
- uchwała nie precyzuje, jak należy definiować rodzinę. Wiele aktów prawnych określa rodzinę w różny sposób. Pojawiające się wątpliwości m.in. odnoszą się do sytuacji, w których uczestnicy Programu mają dzieci z różnych związków i wchodzi w kolejne związki partnerskie/ małżeńskie.

Poza problemami wynikającymi z braku regulacji prawnych, należy wskazać na inne trudności związane z realizacją Programu.

- Każda Rodzina Plus otrzymuje tylko jedną kartę, co budzi duże niezadowolenie uczestników. W ich opinii, ogranicza to możliwości korzystania z oferty, w przypadku, gdy poszczególni członkowie rodziny chcą w tym samym czasie skorzystać z różnych form, np. ulgi MPK.
- Niezadowolenie beneficjentów potęguje fakt braku atrakcyjnej oferty wstępu na wrocławskie lodowiska i do Ogrodu Zoologicznego.

Od 2005 do 2007 r. uczestnicy Programu korzystali z lodowisk w każdą niedzielę, płacąc za bilet wstępu 1 zł od członka rodziny, w 2011 r. do stycznia 2012 r. mieli możliwość bezpłatnych wejść na lodowisko przy Hali Stulecia. W sezonie zimowym była, to bardzo atrakcyjna oferta, szczególnie dla dzieci, których większość nie może wyjechać na ferie, z uwagi na trudności finansowe ich rodziców.

Od 2005 r. do 31.10.2012 r. Rodziny Plus były zwolnione z odpłatności za wstęp do ZOO w niedziele. Zarząd Wrocławskiego Ogrodu Zoologicznego sp. z o.o. wycofał tę ofertę proponując w zamian bilet rodzinny w cenie 50 zł. Dla wielu rodzin korzystanie z bezpłatnego wstępu do ZOO dawało możliwość wspólnego, aktywnego spędzania czasu i spełniało funkcję integracyjną rodziny.

- Środki finansowe przeznaczone na realizację programów zdrowotnych (szczepienia, rehabilitacja wad postawy), imprez mikołajkowych nie zaspokajają w pełni potrzeb i oczekiwań Rodzin Plus, np. w 2005 r. zaszczepiono 500 osób spośród ok. 700 rodzin, w 2011 r. 579 osób spośród 3134 rodzin, w 2012 r. 446 dzieci spośród 3511 rodzin, z imprezy mikołajkowej skorzystało około 300 dzieci spośród 5000 spełniających kryterium wiekowe.
- Występują trudności dotyczące współpracy z jednostkami miejskimi wynikające głównie z braku przepływu informacji. Jednostka koordynująca Program nie jest informowana o różnych realizowanych inicjatywach na rzecz mieszkańców Miasta, o zmianach w ofercie poszczególnych jednostek. Wydział Zdrowia, Wydział Edukacji i Kultury, Biuro Sportu,

Turystyki i Rekreacji realizują różne projekty, z których mogłyby skorzystać Rodziny Plus. Mimo organizowanych forów wymiany doświadczeń, poświęconych Programowi, oraz nieoficjalnych rozmów, nie udało się wypracować stałych zasad współpracy i wymiany informacji.

WNIOSKI

W obecnej sytuacji demograficznej rodziny wielodzietne są nadzieją dla poprawnego funkcjonowania państwa. Dlatego należy dołożyć wszelkich starań, które będą wspierały wielodzietność. Wspieranie wielodzietności na poziomie miast i gmin zapoczątkował Wrocław w 2005 roku wprowadzając Kartę Rodzina Plus, która zapewniała jej posiadaczom rozmaite ulgi i preferencje przy korzystaniu z oferty Miasta. Od tego okresu możemy obserwować wprowadzanie w życie podobnych programów przez inne samorządy.

Każdy samorząd opracowywał swój własny program, nie rzadko wzorując się na Programie realizowanym we Wrocławiu. Uprawnienia dawane rodzinom są różne, zależą od koncepcji realizowanej przez samorząd. Są to np. darmowe przejazdy MPK dla dzieci i młodzieży uczącej się, ulgowe bądź bezpłatne korzystanie z oferty kulturalnej (teatry, kina, muzea), sportowej. W niektórych gminach rodziny wielodzietne ponoszą mniejsze koszty za opłaty typu: woda, ścieki, śmieci, zwolnienie z podatku od nieruchomości.

W obliczu zagrożenia dotyczącego braku zastępowalności pokoleń, należy zadbać o wsparcie rodzin wielodzietnych, a także podejmować działania zachęcające rodziny do posiadania większej liczby dzieci. Propozycja jaką stworzył Wrocław jest bez wątpienia, niezmiernie ważna dla rodzin wielodzietnych.

Analiza oferty Programów realizowanych przez inne gminy i miasta, które wzorowały się na Wrocławiu, nasuwa wniosek, że Wrocław ma jeszcze wiele do zrobienia, aby wesprzeć rodziny wielodzietne. W związku z tym proponujemy:

- określenie zasad współpracy między jednostkami miejskimi powinno odbyć się na poziomie dyrektorów poszczególnych jednostek. Należy dołożyć wszelkich starań, aby wszystkie jednostki miejskie zobowiązane były do przedstawienia swojej oferty dla Rodzin Plus. Pomocne dla realizacji Programu byłoby powołanie zespołu, w skład którego wchodziłoby przedstawiciele różnych wydziałów Urzędu Miasta. Zespół miałby za zadanie wypracowanie oferty dla Rodzin Plus zgodnie z kompetencjami;
- w odpowiedzi na liczne uwagi beneficjentów Programu dotyczące trudności związanych z posiadaniem przez rodzinę tylko jednej Karty, należy wprowadzić, wzorem innych miast, nowoczesną kartę (format dowodu osobistego) dla każdego członka Rodziny Plus. Posiadanie tylko jednej karty przez wielodzietną rodzinę, w znacznym stopniu ogranicza korzystanie z oferty przez poszczególnych jej członków;
- należy położyć nacisk, na wprowadzenie w życie regulacji prawnych w postaci Uchwały, Regulaminu i Porozumienia z partnerami. W związku

z tym Centrum Pracy Socjalnej i Rodziny Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej podjęło działania w celu wprowadzenia zmian w Uchwale powołującej Program. Opracowano propozycję Regulaminu dotyczącego udziału w Programie oraz wzór porozumienia, które powinno być zawierane z podmiotami proponującymi ofertę dla Rodzin Plus.

Tak jak w 2005 roku ze względu na niski wskaźnik dzietności Wrocław wprowadził nowatorski Program wsparcia dla mieszkających na jego terenie Rodzin Wielodzietnych, tak teraz w obliczu nasilających się niekorzystnych zmian demograficznych, trzeba rozszerzyć zakres działań wspierających te rodziny. Kontynuacja Programu ważna jest, z uwagi na promocję Miasta w skali ogólnokrajowej. W tym miejscu chcielibyśmy przypomnieć, że Program Pomocy dla Rodzin Wielodzietnych „dwa plus trzy i jeszcze więcej” otrzymał w 2010 roku Statuetkę Tulipana Narodowego Dnia Życia w kategorii „samorząd przyjazny rodzinie”. Natomiast w 2012 roku Program został nominowany w ogólnopolskim Konkursie „Dobry Klimat dla Rodziny” o Nagrodę Pary Prezydenckiej, który zostanie rozstrzygnięty w maju 2013 roku.

Opracowanie:
Centrum Pracy Socjalnej i Rodziny
Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej
ul. Dąbrowskiego 11/2
50-457 Wrocław
tel. 71 782 35 94
tel./faks: 71 782 35 95
e-mail: centrum.psr@mops,wroclaw.pl;
wieslawa.gdeczyk@mops.wroclaw.pl

Załączniki:

1. Ewaluacja Programu Pomocy dla Rodzin Wielodzietnych „dwa plus trzy i jeszcze więcej” w 2012 14
2. Ankieta ewaluacyjna Programu „dwa plus trzy i jeszcze więcej”.....26
3. Wrocławskie Święto Rodziny – dokumentacja fotograficzna.....31
4. Impreza Mikołajkowa w Teatrze Lalek - dokumentacja fotograficzna.....33

**Ewaluacja
Programu Pomocy dla Rodzin Wielodzietnych
„dwa plus trzy i jeszcze więcej” w 2012 r.**

Spis treści

Wprowadzenie	15
1. Charakterystyka społeczno-demograficzna badanych	15
2. Realizacja form wsparcia, pomocy w świetle wyników badań	16
3. Struktura potrzeb Rodzin Plus	19
4. Wpływ Programu na funkcjonowanie Rodzin Plus	22
5. Poziom zadowolenia beneficjentów Programu	22
Podsumowanie	23
Spis wykresów	25

Wprowadzenie

Niniejsze opracowanie prezentuje wyniki badań wrocławskich rodzin wielodzietnych uczestniczących w Programie „dwa plus trzy i jeszcze więcej”, określanym mianem Rodzin Plus.

Celem badań było określenie poziomu zadowolenia beneficjentów, uzyskanie informacji o realizacji form pomocy na rzecz Rodzin Plus, jak również poznanie potrzeb rodzin w zakresie poprawy jakości życia, zapewnienia wsparcia. Ponadto celem badań było zidentyfikowanie barier utrudniających korzystanie z oferty Programu.

Badanie przeprowadzono za pomocą kwestionariusza ankiety, wypełnianego przez beneficjentów Programu (reprezentantów gospodarstw domowych) podczas przedłużania ważności Karty Rodzina Plus (karta ważna jest przez rok). Reprezentantem gospodarstwa domowego byli rodzice/opiekunowie prawni, a więc osoby posiadające niezbędne kompetencje do udzielania żądanych informacji. Pomiarów dokonano w okresie od stycznia do grudnia 2012 r. Ewaluacji poddano **1 818** rodzin wielodzietnych, czyli co drugą rodzinę objętą Programem „dwa plus trzy i jeszcze więcej”.

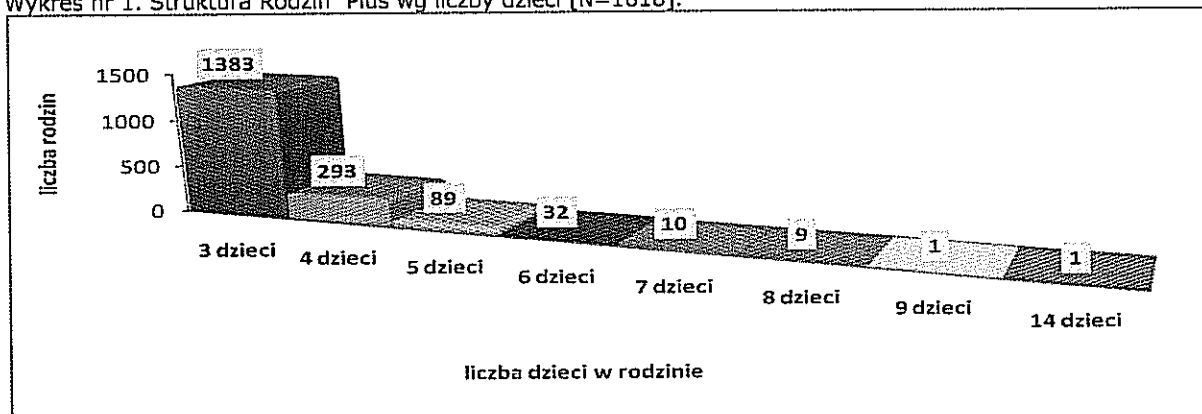
Kwestionariusz składał się w większości z pytań zamkniętych mających na celu ustalenie określonych faktów dotyczących korzystania z pomocy, wsparcia. Oprócz pytań o fakty w kwestionariuszu znalazło się pytanie sondujące potrzeby, pytanie o opinie, pytanie o sugestie związane z realizacją Programu oraz pytanie, które miało za zadanie ujawnienie subiektywnie określanego wpływu Programu na funkcjonowanie rodziny.

Należy nadmienić, iż odpowiedzi badanych odnosiły się do korzystania z oferty Programu w **2011 r.**, natomiast odpowiedzi dotyczące zadowolenia z udziału w Programie oraz potrzeb, formułowane były przez reprezentantów rodzin na podstawie ich dotychczasowych doświadczeń.

1. Charakterystyka społeczno-demograficzna badanych

Wśród ankietowanych przeważały rodziny z **trojgiem dzieci – 76%** rodzin. **Co szóstą** miała na utrzymaniu **czworo dzieci**. Odsetek rodzin posiadających na utrzymaniu **co najmniej pięcioro dzieci** wynosił **8%**. Strukturę Rodzin Plus według liczby dzieci prezentuje wykres 1.

Wykres nr 1. Struktura Rodzin Plus wg liczby dzieci [N=1818].

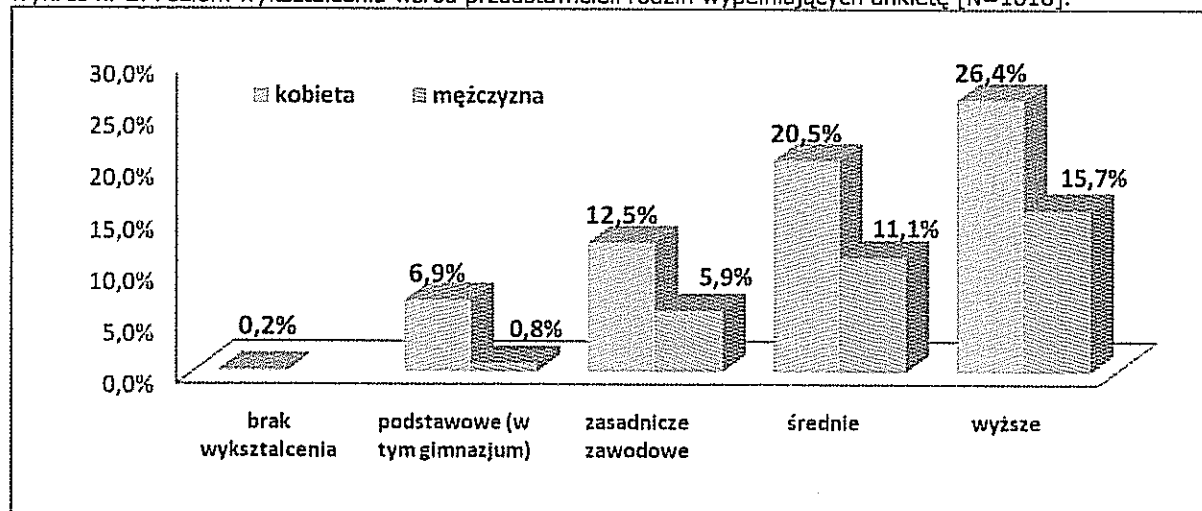
Łącznie 1 818 rodzin z 6 123 dziećmi.

Zdecydowana większość rodzin objętych badaniem to rodziny pełne - 88%, rodziny z rodzicem/opiekunem prawnym samotnie wychowującym dzieci stanowiły 12%.

Według danych ankietowych $\frac{2}{3}$ osób wypełniających ankietę ewaluacyjną w imieniu swojej rodziny stanowiły kobiety (w liczbie 1207). Dominowały osoby kończące edukację na poziomie co najmniej szkoły średniej, stanowiąc 74% wszystkich badanych. Szczegółowe dane ilustruje wykres 2.

Wykres nr 2. Poziom wykształcenia wśród przedstawicieli rodzin wypełniających ankietę [N=1818].

2. Realizacja form wsparcia, pomocy w świetle wyników badań

Badane rodziny wskazały na korzystanie z następujących form wsparcia, pomocy:

2.1 bezpłatne poradnictwo

Z bezpłatnej oferty poradnictwa skorzystało łącznie 145 rodzin (8%). Rodziny najczęściej szukały wsparcia u psychologa – 76 rodzin i pedagoga – 51 rodzin. W następnej kolejności zwracały się po poradę do prawnika – 32 rodziny i do pracownika socjalnego – 31 rodzin. Zdecydowanie mniej rodzin skorzystało z poradnictwa zawodowego – 11 rodzin.

2.2 pomoc finansowa

Według danych ankietowych, 37% rodzin pobierało świadczenia rodzinne, w tym 616 rodzin zasiłek rodzinny i 113 rodzin świadczenia opiekuńcze. Co jedenasta rodzina otrzymała dodatek mieszkaniowy (158 rodzin), a co dwudziesta świadczenia alimentacyjne (97 rodzin).

Z kolei, wsparciem finansowym, udzielonym na mocy ustawy o pomocy społecznej, objęto 243 rodziny (13%). Najczęściej stosowaną formą pomocy były zasiłki celowe – 231 wskazań. Zdecydowanie rzadziej udzielano rodzinom wsparcia w postaci zasiłków celowych specjalnych – 36 wskazań, okresowych – 18 wskazań i stałych – 10 wskazań. W większości świadczeniobiorcami pomocy społecznej reprezentującymi gospodarstwo domowe z co najmniej trojgiem

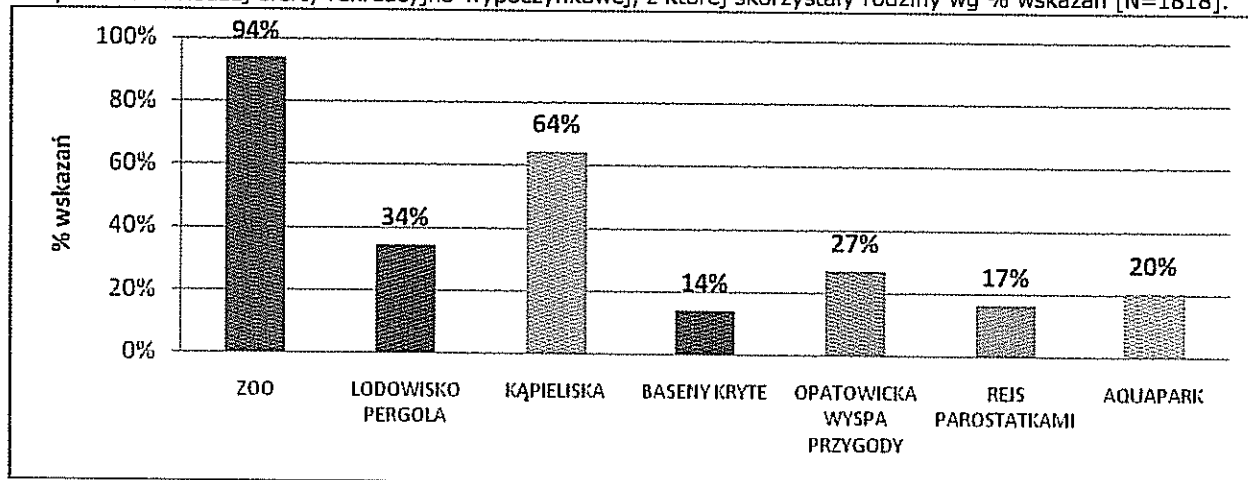
dzieci, były osoby słabo wykształcone, które zakończyły edukację co najwyżej na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej (łącznie 157 osób).

2.3 formy wsparcia funkcji rodzin i zwiększenia szans rozwojowych dzieci i młodzieży

Tak jak w poprzednich latach, największym zainteresowaniem rodzin cieszyła się oferta rekreacyjno-wypoczynkowa. Blisko 97% rodzin deklaruje korzystanie z tej oferty.

Biorąc pod uwagę rodzaj oferty rekreacyjno-wypoczynkowej, najatrakcyjniejszą formą spędzania czasu wolnego z dziećmi był bezpłatny wstęp do Ogrodu Zoologicznego (1710 rodzin). Prawie $\frac{2}{3}$ ankietowanych skorzystało z kąpielisk (1170 rodzin), $\frac{1}{3}$ z lodowiska (626 rodzin). Co czwarta rodzina spróbowała swoich sił w Parku Linowym (489 rodzin), co piąta skorzystała z oferty Wrocławskiego Parku Wodnego (371 rodzin), co szósta udała się w rejs po Odrze (302 rodziny). Dwieście pięćdziesiąt cztery rodziny zadeklarowały, że skorzystały z pływalni szkolnych. Można przypuszczać, że wybór rodzaju oferty podyktowany był zarówno jej atrakcyjną ceną jak też dostępnością. Nie bez znaczenia jest kapitał kulturowy badanych. Szczegółowe dane prezentuje wykres nr 3.

Wykres nr 3. Rodzaj oferty rekreacyjno-wypoczynkowej, z której skorzystały rodziny wg % wskazań [N=1818].

* Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wskazać dowolną ilość odpowiedzi.

Powodzeniem cieszyła się również możliwość skorzystania z ulgi komunikacyjnej, z której skorzystało 88% badanych.

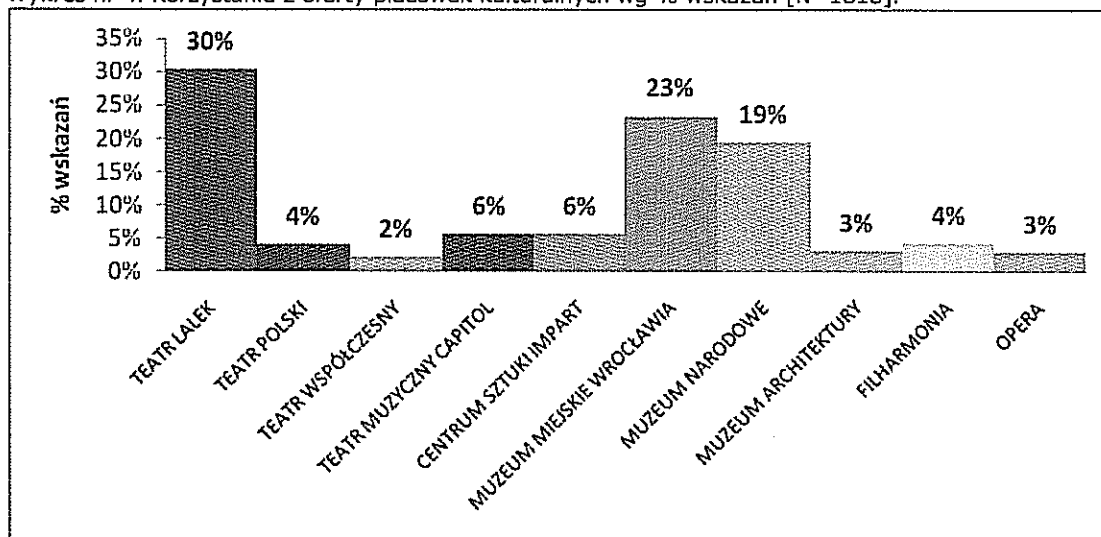
Ponad połowa ankietowanych (52%) wskazała na korzystanie z oferty kulturalnej. Najbardziej interesująca dla rodzin okazała się oferta Wrocławskiego Teatru Lalek (552 rodziny) oraz propozycja muzeów Miejskiego Wrocławia i Narodowego, z której skorzystało kolejno 426 i 354 ankietowanych. Zdecydowanie rzadziej, na poziomie poniżej 6% procent, uczestnicy Programu wskazywali teatr: Muzyczny Capitol – 103 rodziny, Polski – 75 rodzin i Współczesny – 42 rodziny. Sto cztery rodziny wybrały się na koncerty organizowane przez Centrum Sztuki Impart. Osiemdziesiąt rodzin skorzystało z ulgowych biletów do Filharmonii Wrocławskiej, 54 rodziny ze zniżek do Opery Wrocławskiej. Sześćdziesiąt rodzin oglądało wystawy w Muzeum Architektury. Uczestnictwo w kulturze zależy głównie od wieku, wykształcenia, kapitału kulturowego, sytuacji ekonomicznej, jak również dostępności oferty (ograniczenia cenowe i ilościowe). Osoby z wyższym wykształceniem częściej deklarowały korzystanie z propozycji teatrów, muzeów, filharmonii, czy opery.

Można domniemywać, że wybór konkretnej propozycji kulturalnej uwarunkowany był także potrzebami rozwojowymi dzieci (inwestowaniu w potomstwo). W literaturze przedmiotu od dawna funkcjonuje pojęcie „jakość dziecka” – rodzice koncentrują swoje działania nie tylko na jego rozwoju fizycznym, stanie zdrowia, ale także na wszechstronnej edukacji, wyborze odpowiedniej szkoły, nabyciu dodatkowych umiejętności (np. znajomości języków obcych itd.), aby zapewnić im dobry start w dorosłe życie.

Powyższe wnioski są zbieżne z wynikami badań gospodarstw domowych prowadzonymi w ramach Wrocławskiej Diagnozy Problemów Społecznych z 2010 r.

Procent wskazań dotyczących korzystania z oferty placówek kulturalnych prezentuje wykres nr 4.

Wykres nr 4. Korzystanie z oferty placówek kulturalnych wg % wskazań [N=1818].

*Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wskazać dowolną ilość odpowiedzi.

Z bezpłatnych lub ulgowych zajęć umożliwiających rozwój zainteresowań i uzdolnień dzieci, realizowanych przez placówki kulturalne, organizacje pozarządowe, skorzystało ogółem 11% ankietowanych, w tym m.in. z oferty Młodzieżowych Domów Kultury – 139 rodzin, Wrocławskiego Centrum Twórczości Dziecka – 59 rodzin. Najprawdopodobniej niski procent korzystających związany jest z ograniczoną dostępnością oferty, wynikającą m.in. z niewystarczającej liczby miejsc na zajęcia, jak też lokalizacją placówek udostępniających ofertę głównie w centrum Wrocławia.

Według danych ankietowych, z pomocy w nauce świadczonej przez wolontariuszy skorzystały dzieci z 55 ankietowanych rodzin (3%). Ich praca została oceniona pozytywnie. Dodatkowa analiza sporządzona na podstawie deklaracji uczestnictwa w Programie, pozwala stwierdzić, że potrzeby wsparcia w nauce są ogromne. Co czwarta rodzina deklaruje chęć skorzystania z pomocy wolontariusza. Przyczyn takiego stanu rzeczy można upatrywać m. in. w trendach dotyczących nauki języków obcych oraz w wysokich aspiracjach edukacyjnych i zawodowych rodziców w stosunku do dzieci.

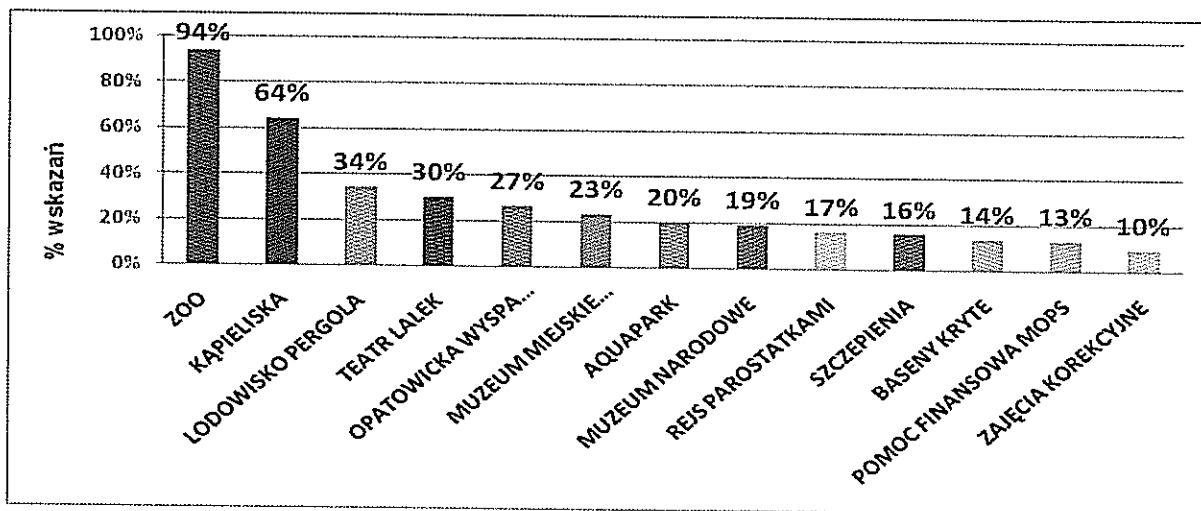
2.4 formy wzmocnienia kondycji zdrowotnej

Z badań wynika, że co czwarta rodzina uczestnicząca w Programie „dwa plus trzy i jeszcze więcej” skorzystała z oferowanych programów zdrowotnych (458 wskazań), w tym z:

- bezpłatnych szczepień dla dzieci – skorzystało 289 rodzin (16%), z czego ze szczepień przeciw grypie skorzystało 239 rodzin, przeciw meningokokom i pneumokokom – 95 rodzin. Siedem rodzin zaszczepiło dzieci przeciw rotawirusom;
- bezpłatnych konsultacji i zajęć korekcyjnych dzieci - 179 rodzin (10%).

Powyższa liczba wskazań nie odzwierciedla rzeczywistego zapotrzebowania na tę formę wsparcia, ponieważ ograniczona liczba szczepionek i liczba udostępnianych miejsc na zajęciach w Centrach Korekcji Wad Postawy uniemożliwia skorzystanie z oferty wszystkim zainteresowanym.

Wykres nr 5. Realizacja różnych form wsparcia i pomocy wg % wskazań [N=1818]

Należy podkreślić, że możliwość korzystania przez rodziny z różnych ulg, zwolnień z opłat wpływa na zwiększenie szans rozwojowych dzieci, pośrednio wpływa na poprawę warunków życia rodziny, jak również spełnia funkcję integrującą wzmacniając więzi rodzinne.

3. Struktura potrzeb Rodzin Plus

Niezwykle ważnym elementem badania było z jednej strony poznanie potrzeb rodzin w zakresie poprawy jakości życia, zapewnienia wsparcia w wypełnianiu funkcji rodziny m.in.: opiekuńczo-zabezpieczającej, socjalizacyjno wychowawczej, rekreacyjno-wypoczynkowej, z drugiej strony ustalenie skuteczności oferowanej pomocy (czy jest ona adekwatna do artykułowanych potrzeb rodzin).

Respondentom zadano pytanie o potrzebę rozszerzenia oferty Programu. Jak wynika z danych, co drugi badany uważa, że należałoby rozszerzyć zakres oferowanej pomocy, wsparcia o dodatkowe formy podwyższające komfort życia (944 wskazania). Co szósty ankietowany uznał, że obecna oferta w pełni zaspokaja potrzeby rodziny. 27% badanych nie zastanawiało się nad tą kwestią, 3% badanych nie udzieliło odpowiedzi.

Postrzeganie potrzeb rodzin sondowane było przez pytanie otwarte. Zainteresowanych wzbogaceniem oferty Programu (944 ankietowanych), poproszono o podanie konkretnych propozycji wsparcia. Najczęściej były to konkretne oczekiwania, np. ulgowe bilety do kina. Zdarzały się też bardzo rozbudowane odpowiedzi.

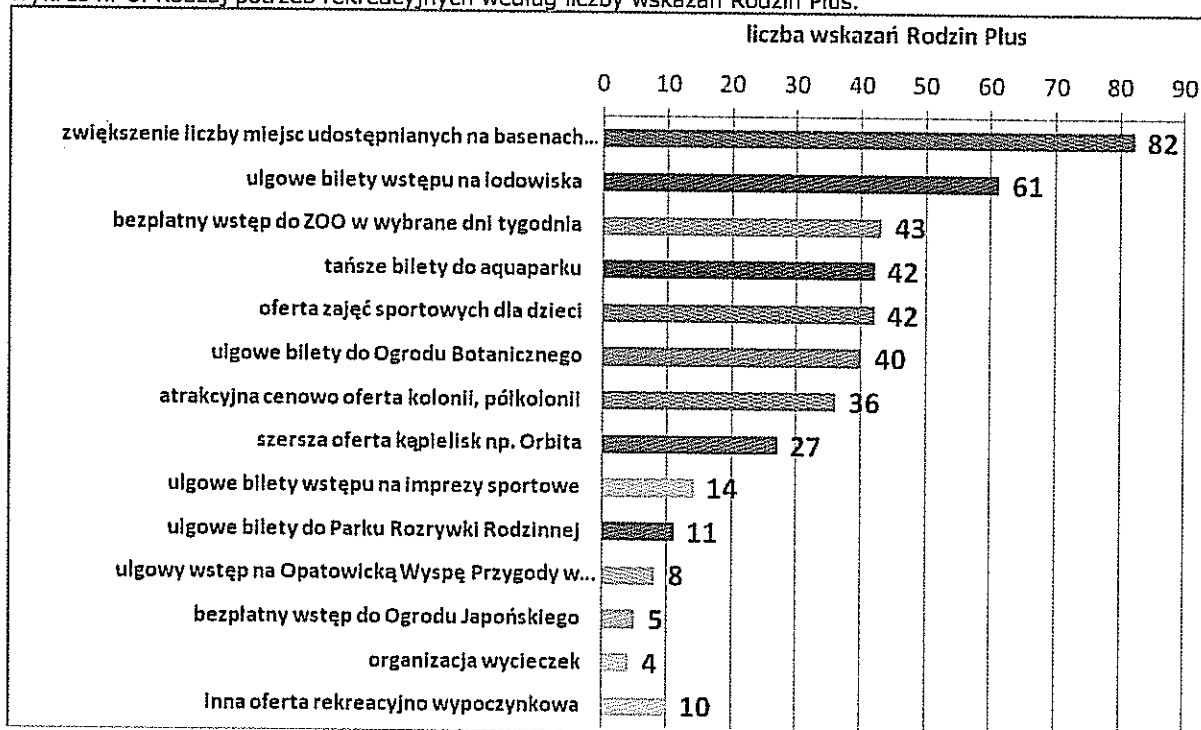
Dla celów analizy, odpowiedzi badanych zostały pogrupowane według rodzaju i hierarchii artykułowanych potrzeb:

3.1 potrzeby rekreacyjno-wypoczynkowe

W sferze rekreacyjno-wypoczynkowej wsparcia oczekuje aż 331 Rodzin Plus.

Oferta rekreacyjno-wypoczynkowa ma szczególnie ważne znaczenie dla funkcjonowania rodzin, jej członków, ponieważ warunkuje możliwość prowadzenia zdrowego trybu życia, decyduje o kondycji fizycznej i psychicznej, sprzyja wzmacnianiu więzi rodzinnych. Wobec tego, nie dziwi spore zainteresowanie rodzin ulgami jakie niesie za sobą oferta Programu w sferze rekreacyjno-wypoczynkowej. Szczegółowe dane dotyczące rodzaju artykułowanych potrzeb rekreacyjno-wypoczynkowych ilustruje wykres nr 5.

Wykres nr 6. Rodzaj potrzeb rekreacyjnych według liczby wskazań Rodzin Plus.

Najwięcej rodzin postulowało potrzebę zwiększenia liczby miejsc na basenach krytych bezpłatnie udostępnianych przez wybrane szkoły podstawowe (82 wskazania), w związku z długim okresem oczekiwania, który przeciętnie wynosi 2 lata.

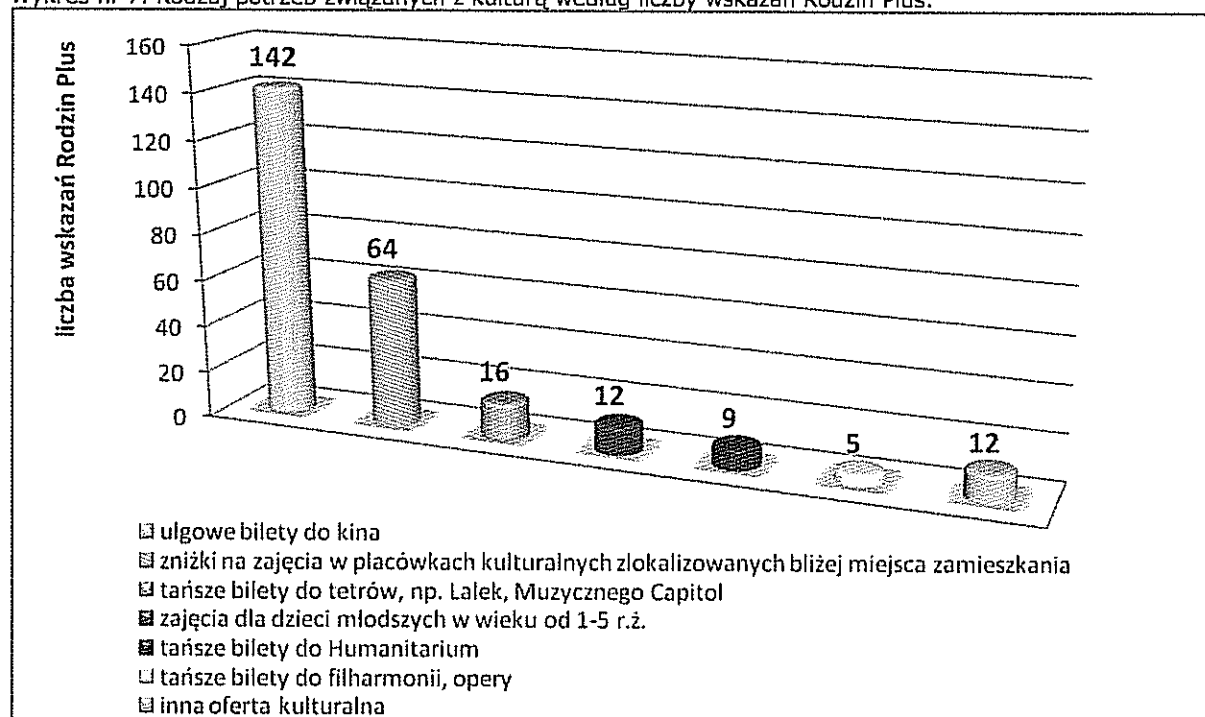
Równie istotne dla badanych jest wzbogacenie oferty Programu o ulgowy wstęp na lodowiska (61 wskazań). Od 2011 r. do połowy stycznia 2012 r. rodziny mogły korzystać z propozycji bezpłatnego wstępu na lodowisko przy Pergoli. Należy podkreślić, że koszt wstępu na lodowisko, wypożyczenia łyżew oraz kasku przerasta możliwości finansowe wielu rodzin posiadających na utrzymaniu co najmniej troje dzieci.

Czterdzieści trzy rodziny zainteresowane są rozszerzeniem bezpłatnego wstępu do Ogrodu Zoologicznego z niedzieli na inne dni tygodnia. Należy pamiętać, że dane te zostały zebrane w okresie, gdy rodziny mogły korzystać jeszcze z propozycji bezpłatnego wstępu. Zmiana oferty na odpłatną spotkała się z dużym niezadowoleniem rodzin wyrażanym na piśmie (e-mail), podczas rozmów telefonicznych i bezpośrednich kontaktów.

3.2 potrzeby związane z kulturą

Chęć rozszerzenia oferty kulturalnej wyraziło 238 Rodzin Plus. Propozycje badanych ilustruje wykres nr 7.

Wykres nr 7. Rodzaj potrzeb związanych z kulturą według liczby wskazań Rodzin Plus.

Najczęściej rodziny wskazywały na brak w ofercie zniżek do kin (142 wskazania). Ważną kwestią dla badanych jest także rozszerzenie oferty zniżek na zajęcia pozalekcyjne realizowane w różnych placówkach kulturalnych, które zlokalizowane są w pobliżu miejsca zamieszkania (64 wskazania). Rodzice wskazywali na trudności związane z dowożeniem dzieci na zajęcia oraz na koszty dojazdu.

3.3 potrzeby związane z transportem, przemieszczaniem się środkami komunikacji miejskiej

Potrzeby związane z obniżeniem kosztów za transport miejski zaakcentowało 128 rodzin. Badani liczą na wsparcie Miasta w zakresie zwolnienia z odpłatności za przejazd komunikacją miejską w dni robocze, w szczególności za przejazd dzieci do szkół. W opinii beneficjentów Programu byłaby to realna pomoc dla rodziny, ponieważ znacząco zmniejszyłaby wydatki gospodarstwa domowego, sprzyjałaby także aktywnemu spędzaniu czasu wolnego dzieci i rodziców.

3.4 potrzeby zdrowotne

Mimo że potrzebę rozszerzenia oferty zdrowotnej wskazało 26 badanych rodzin, należy podkreślić, że zainteresowanie ofertą programów zdrowotnych jest duże.

Przede wszystkim związane jest to z możliwością bezpłatnego skorzystania z oferty szczepień i korekcji wad postawy, jak też z ograniczonymi limitami w ramach Narodowego Funduszu Zdrowia. Liczne rozmowy telefoniczne i prośby klientów wskazują, że propozycja szczepień cieszy się szczególną popularnością. Wskazane byłoby zwiększenie środków finansowych przeznaczanych na realizację programów zdrowotnych w ramach w Programu „dwa plus trzy i jeszcze więcej” oraz rozszerzenie oferty o inne programy dofinansowane przez Wydział Zdrowia Urzędu Miejskiego.

3.5 potrzeby edukacyjne

Potrzebę wsparcia w sferze edukacyjnej wyraziły 23 badane rodziny, które przede wszystkim oczekują bezpłatnych kursów językowych dla dzieci. Jedna rodzina oczekuje wsparcia w promocji zdolnych dzieci, np. poprzez urządzenie im wystaw, informowania o różnych konkursach i stypendiach.

3.6 inne potrzeby

Czternaście rodzin oczekuje pomocy finansowej w postaci dofinansowania do: zajęć pozalekcyjnych dzieci.

Rodziny jednostkowo wskazywały na potrzebę zwolnienia z odpłatności za pobyt dziecka w żłobku, zapewnienia dzieciom z Rodzin Plus miejsc w przedszkolach, zwolnienia z odpłatności za parkowanie w miejscach publicznych, rozszerzenia oferty o zniżki w restauracjach, jadalniach, sklepach (tańsze zakupy), szkołach językowych.

4. Wpływ Programu na funkcjonowanie Rodzin Plus

Jednym z podstawowych celów Programu jest poprawa warunków życia i wzmocnienie kondycji Rodzin Wielodzietnych poprzez wsparcie na płaszczyźnie ekonomicznej, edukacyjnej, rekreacyjnej, zdrowotnej, komunikacyjnej itp. Zdecydowana większość badanych (**70%**) dostrzega związek pomiędzy uczestnictwem w Programie „dwa plus trzy i jeszcze więcej” a poprawą sytuacji życiowej rodziny (w liczbie 1 273 wskazań).

Ankietowanych, którzy dostrzegli związek, poproszono o wskazanie obszarów zmian, które zaszły w rodzinie za sprawą uczestnictwa w Programie dla Rodzin Plus.

Wśród najczęściej deklarowanych zmian w życiu rodziny wskazywano na:

- oszczędność finansową – 392 rodziny;
- integrację, wzmocnienie więzi rodzinnych – 301 rodzin;
- organizację czasu wolnego – 221 rodzin;

5. Poziom zadowolenia beneficjentów Programu

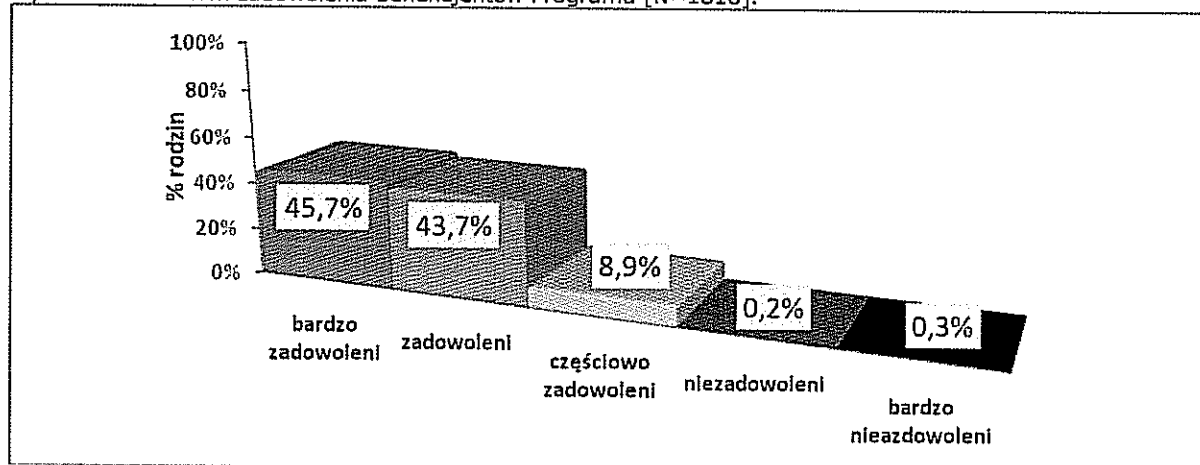
Istotnym elementem badania było poznanie poziomu zadowolenia beneficjentów Programu.

Zdecydowana większość ankietowanych (89,4% - 1625 rodzin) wyraziła swoje zadowolenie z udziału w Programie, z tego 45,7% rodzin było bardzo

zadowolonych i 43,7% zadowolonych. Co jedenasta rodzina (8,9%) była częściowo zadowolona z udziału w Programie. Jedynie 0,5% beneficjentów deklaruje niezadowolenie z udziału w Programie. Dwadzieścia dwie rodziny pozostawiły pytanie bez odpowiedzi (1,2%).

Poziom zadowolenia beneficjentów Programu prezentuje wykres nr 8.

Wykres nr 8. Poziom zadowolenia beneficjentów Programu [N=1818].

Wobec pozytywnych ocen Programu, nie dziwi zainteresowanie zdecydowanej większości ankietowanych jego kontynuacją. Taką opcję wskazało **99%** badanych (**1 801** rodzin).

Podsumowanie

Przeciętna wrocławska rodzina wielodzietna, biorąca udział w Programie, ma na utrzymaniu troje dzieci. Nie korzysta z zasiłków z pomocy społecznej. Przynajmniej jedna osoba reprezentująca rodzinę posiada wykształcenie wyższe bądź średnie. Są to rodziny świadome potrzeb swoich bliskich.

Największym zainteresowaniem cieszyła się oferta bezpłatnego zwiedzania Ogrodu Zoologicznego (obecnie niestety odpłatna), powodzeniem cieszyły się także oferty sezonowe – ulgowy wstęp na kąpieliska i lodowisko (aktualnie niedostępna).

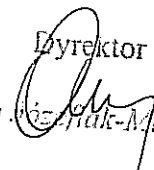
Interesująca, jest również dla beneficjentów możliwość korzystania z bezpłatnych przejazdów środkami komunikacji miejskiej oraz szereg ulg oferowanych Rodzinom Plus w różnych miejscach we Wrocławiu. Szczególne znaczenie dla profilaktyki zdrowotnej dzieci i młodzieży ma program bezpłatnych szczepień i korekcji wad postawy. Sfera ochrony zdrowia jest tą, która cieszy się ogromnym zainteresowaniem odbiorców, mimo ograniczonej dostępności.

Biorąc pod uwagę jeden z celów Programu, mianowicie wsparcie i pomoc w wypełnianiu funkcji rodziny napawa optymizmem fakt dostrzegania przez beneficjentów oddziaływania Programu na życie rodzinne. W ocenie zdecydowanej większości, Program pozytywnie wpływa na jakość życia członków rodzin, wzmacniając spójność rodziny, pozwalając na kształtowanie i rozwój zainteresowań, a przede wszystkim oszczędność finansową.

Można zatem powiedzieć, że Program Pomocy dla Rodzin Wielodzietnych „dwa plus trzy i jeszcze więcej” prowadzi do zmniejszenia obszarów wykluczenia i deprivacji potrzeb, których zaspokojenie nie byłoby możliwe w równym stopniu poza Programem.

Polityka prorodzinna Miasta winna być skoncentrowana na faktycznym wsparciu rodzin wielodzietnych poprzez zapewnienie im atrakcyjnej oferty rekreacyjno-wypoczynkowej, kulturalnej, zdrowotnej i komunikacyjnej.

Dyrektor

Anna Kozłak-Materna

Z-ca Dyrektora Departamentu

Dominik Gdłeme

Spis wykresów

WYKRES NR 1. STRUKTURA RODZIN PLUS WG LICZBY DZIECI [N=1818]	15
WYKRES NR 2. POZIOM WYKSZTAŁCENIA WŚRÓD PRZEDSTAWICIELI RODZIN WYPEŁNIAJĄCYCH ANKIETĘ [N=1818]	16
WYKRES NR 3. RODZAJ OFERTY REKREACYJNO-WYPOCZYNKOWEJ, Z KTÓREJ SKORZYSTAŁY RODZINY WG % WSKAZAŃ [N=1818].	17
WYKRES NR 4. KORZYSTANIE Z OFERTY PLACÓWEK KULTURALNYCH WG % WSKAZAŃ [N=1818]	18
WYKRES NR 5. REALIZACJA RÓŻNYCH FORM WSPARCIA I POMOCY WG % WSKAZAŃ [N=1818]..	19
WYKRES NR 6. RODZAJ POTRZEB REKREACYJNYCH WEDŁUG LICZBY WSKAZAŃ RODZIN PLUS..	20
WYKRES NR 7. RODZAJ POTRZEB ZWIĄZANYCH Z KULTURĄ WEDŁUG LICZBY WSKAZAŃ RODZIN PLUS..	21
WYKRES NR 8. POZIOM ZADOWOLENIA BENEFICJENTÓW PROGRAMU [N=1818].....	23

Proszę wpisać nr Karty Rodzina Plus: .....

ANKIETA EWALUACYJNA PROGRAMU

*dwa plus trzy
i jeszcze więcej*

Szanowna Pani, Szanowny Panie!

Zwracamy się z prośbą o wzięcie udziału w badaniu i wypełnienie niniejszej ankiety. Chcielibyśmy poznać Państwa opinie, oceny, sugestie dotyczące realizacji Programu „dwa plus trzy i jeszcze więcej”, a także poznać trudności, jakie Państwo napotykali korzystając z oferty Programu.

Zbiórce opracowanie ankiet umożliwi sformułowanie wniosków, które wytyczą kierunki dalszych działań. Dlatego ważne jest, aby odpowiadać na pytania szczerze, zgodnie z osobistymi poglądami, odczuciami. Pragniemy zapewnić, że odpowiedzi udzielone przez Pana, Panią objęte są tajemnicą i nie zostaną udostępnione osobom trzecim.

Wybrane odpowiedzi proszę zaznaczać krzyżykiem.

Dziękujemy za rzetelne wypełnienie ankiety.

1. Czy przedłuży P. Kartę Rodzina Plus **po raz pierwszy**?

1.1 ☐ tak

1.2 ☐ nie → [proszę przejść do pyt. 3]

2. Skąd P. dowiedział(a) się o Programie „dwa plus trzy i jeszcze więcej”?

[można zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi]

2.1 ☐ od rodziny, sąsiadów, znajomych

2.2 ☐ ze szkoły (np. od pedagoga, psychologa szkolnego, wychowawcy)

2.3 ☐ od pracownika socjalnego, innych pracowników MOPS

2.4 ☐ z prasy lokalnej

2.5 ☐ z Internetu

2.6 ☐ z radia, telewizji

2.7 ☐ od przedstawicieli Rady Osiedla

2.8 ☐ od przedstawicieli ośrodków zdrowia, innych placówek medycznych

2.9 ☐ od pracowników Urzędu Miasta, pracowników innych placówek miejskich

2.10 ☐ od przedstawicieli organizacji pozarządowych

2.11 ☐ inne źródło, jakie?.....

3. Z jakiej oferty rekreacyjno-wypoczynkowej skorzystała P. rodzina w minionym roku?

3.1 ☐ wstępu do ZOO   a) ☐ raz   b) ☐ więcej razy

3.2 ☐ lodowiska   a) ☐ raz   b) ☐ więcej razy

3.3 ☐ kąpieliska   a) ☐ raz   b) ☐ więcej razy

3.4 ☐ z basenu krytego udostępnionego przez szkołę podstawową

3.5 ☐ Opatowickiej Wyspy Przygody

3.6 ☐ z rejsu parostatkami po Odrze

3.7 ☐ z Wrocławskiego Parku Wodnego (Aquapark)

3.8 ☐ z innej formy rekreacji, jakiej?.....

3.9 ☐ nie korzystałem/łam

4. Z jakiej oferty zdrowotnej skorzystała P. rodzina?

4.1 ☐ ze szczepień przeciw grypie

4.2 ☐ z innych szczepień, jakich? .....

4.3 ☐ z rehabilitacji wad postawy dzieci w Centrum Korekcji Wad Postawy

4.4 ☐ z innej oferty, jakiej?.....

4.5 ☐ nie korzystałem/łam

5. Z jakiej oferty kulturalnej skorzystała P. rodzina? Z:
- 5.1 ☐ Wrocławskiego Teatru Lalek
- 5.2 ☐ Teatru Polskiego
- 5.3 ☐ Teatru Współczesnego
- 5.4 ☐ Teatru Muzycznego Capitol
- 5.5 ☐ Centrum Sztuki Impart
- 5.6 ☐ Muzeum Miejskiego Wrocławia
- 5.7 ☐ Muzeum Narodowego wraz z oddziałami (Panorama Racławicka, Muzeum Etnograficzne)
- 5.8 ☐ Muzeum Architektury
- 5.9 ☐ Filharmonii Wrocławskiej
- 5.10 ☐ Opery Wrocławskiej
- 5.11 ☐ z innej oferty, jakiej? .....
- 5.12 ☐ nie korzystałem/łam

6. Czy P. rodzina korzystała z ulg komunikacji miejskiej?
- 6.1 ☐ tak   6.2 ☐ nie

7. Czy w minionym roku P. dzieci uczestniczyły zajęciach dodatkowych, np. kołach zainteresowań, zajęciach artystycznych?

- 7.1 ☐ tak
- 7.2 ☐ nie → [proszę przejść do pyt. 9]

8. Gdzie odbywały się zajęcia dodatkowe?

- 8.1 ☐ w szkole
- 8.2 ☐ w Młodzieżowym Domu Kultury/Centrum Kultury
- 8.3 ☐ we Wrocławskim Centrum Twórczości Dziecka
- 8.4 ☐ we Wrocławskiej Galerii Młodych
- 8.5 ☐ w innej placówce (jakiej?) .....

9. Czy w minionym roku P. dzieci korzystały z pomocy wolontariusza w ramach Programu?

- 9.1 ☐ tak
- 9.2 ☐ nie → [proszę przejść do pyt. 11]

10. Czy jest P. zadowolona(y) z usług świadczonych przez wolontariusza, czy też nie? Proszę określić stopień zadowolenia.

Jestem:

- 10.1 ☐ bardzo zadowolona(y)
- 10.2 ☐ zadowolona(y)
- 10.3 ☐ częściowo zadowolona(y)
- 10.4 ☐ niezadowolona(y)
- 10.5 ☐ bardzo niezadowolona(y)

11. Czy w minionym roku P. rodzina korzystała z poradnictwa?

- 11.1 ☐ tak
- 11.2 ☐ nie → [proszę przejść do pyt. 14]

12. Z jakiego rodzaju poradnictwa korzystała P. rodzina?	13. Proszę wskazać placówkę, która udzieliła porad (np. MOPS, Poradnia Rodzinna, Psychologiczno-Pedagogiczna).
1 ☐ psychologicznego	
2 ☐ pedagogicznego	
3 ☐ prawnego	
4 ☐ socjalnego	
5 ☐ dla osób bezrobotnych	
6 ☐ innego, jakiego?	

14. Czy w minionym roku otrzymywali Państwo jakieś świadczenia rodzinne?

14.1 ☐ tak,

a) ☐ zasiłek rodzinny, dodatki do zasiłku rodzinnego;

b) ☐ jednorazową zapomogę z tyt. urodzenia dziecka (tzw. becikowe);

c) ☐ świadczenia opiekuńcze (zasiłek pielęgnacyjny, świadczenia pielęgnacyjne)

14.2 ☐ nie

15. Jakie inne świadczenia finansowe z MOPS Państwo pobierali w minionym roku?

15.1 ☐ zasiłek celowy, w tym:

a) ☐ dofinansowanie do obiadów dzieci w szkole;

b) ☐ dofinansowanie do wypoczynku letniego, zimowego dzieci;

c) ☐ dofinansowanie do zakupu opału;

d) ☐ inne, jakie?.....

15.2 ☐ zasiłek specjalny celowy

15.3 ☐ zasiłek okresowy

15.4 ☐ zasiłek stały

15.5 ☐ dodatek mieszkaniowy

15.6 ☐ świadczenia z funduszu alimentacyjnego

15.7 ☐ inne, jakie?.....

15.8 ☐ nie pobierałem/łam

16. Z jakiej dodatkowej oferty wsparcia, pomocy skorzystała P. rodzina?

16.1 ☐ z udziału dzieci w Mikołajkach

16.2 ☐ z udziału w imprezie plenerowej „Wrocławskie Święto Rodziny”

16.3 ☐ z usług asystenta rodzinnego

16.4 ☐ z pomocy rzeczowej

16.5 ☐ z innej oferty wsparcia, pomocy

16.6 ☐ nie korzystałem/łam

17. Czy ogólnie rzecz biorąc jest P. zadowolona(y) z uczestnictwa w Programie „dwa plus trzy i jeszcze więcej, czy też nie? Proszę określić swój stopień zadowolenia.

Jestem:

17.1 ☐ bardzo zadowolona(y)

17.2 ☐ zadowolona(y)

17.3 ☐ częściowo zadowolona(y)

17.4 ☐ niezadowolona(y)

17.5 ☐ bardzo niezadowolona(y)

18. Czy jest P. zainteresowana(y) poszerzeniem oferty Programu?

18.1 ☐ tak

18.2 ☐ nie, oferta jest wystarczająca → [proszę przejść do pyt.20]

18.3 ☐ trudno powiedzieć, nie zastanawiałem(am) się nad tym → [proszę przejść do pyt. 20]

19. O co wzbogacił(a)by P. ofertę Programu? Propozycje proszę wpisać poniżej.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

20. Czy chciał(a)by P. uczestniczyć w szkoleniach z zakresu problematyki rodziny?

20.1 ☐ tak

20.2 ☐ nie [proszę przejść do pyt.22]

21. Jakie treści z zakresu problematyki rodziny są dla P. interesujące? [można zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi]

- 21.1 ☐ budowanie, poprawa relacji w rodzinie (relacje rodzice-dzieci, rozwiązywanie konfliktów między rodzeństwem, inne)
- 21.2 ☐ metody wychowawcze
- 21.3 ☐ sposoby motywowania dzieci do nauki
- 21.4 ☐ wychowanie dziecka uzdolnionego
- 21.5 ☐ wychowanie dziecka nadpobudliwego, z ADHD
- 21.6 ☐ dysleksja
- 21.7 ☐ problemy uzależnień
- 21.8 ☐ inne treści, jakie?.....

22. Czy udział w Programie w jakiś sposób wpłynął na P. rodzinę?

- 22.1 ☐ tak
22.2 ☐ nie [proszę przejść do pyt. 25]

23. Spośród poniższych stwierdzeń proszę wybrać jedno, które najlepiej oddaje P. odczucia.

- 23.1 ☐ Udział w Programie zdecydowanie korzystnie wpłynął na moją rodzinę.
23.2 ☐ Udział w Programie raczej korzystnie wpłynął na moją rodzinę.
23.3 ☐ Udział w Programie raczej niekorzystnie wpłynął na moją rodzinę.
23.4 ☐ Udział w Programie zdecydowanie niekorzystnie wpłynął na moją rodzinę.

24. W jaki sposób udział w Programie wpłynął na P. rodzinę?

[illegible]

25. Czy zależy P. na kontynuacji Programu „dwa plus trzy i jeszcze więcej”?

- 25.1 ☐ tak 25.2 ☐ nie

26. Czy ma P. jakieś uwagi co do realizacji Programu?

- 26.1 ☐ tak, jakie? .....
- .....
- .....
- .....
- .....
- 26.2 ☐ nie

Dane osoby wypełniającej:

27. W którym roku P. urodził(a) się? .....

28. Proszę wskazać swoją płeć:

- 28.1 ☐ kobieta   28.2 ☐ mężczyzna

29. Jakiego ma P. wykształcenie?

- 29.1 ☐ nie mam wykształcenia lub mam niepełne podstawowe
29.2 ☐ podstawowe
29.3 ☐ gimnazjalne
29.4 ☐ zasadnicze zawodowe
29.5 ☐ średnie
29.6 ☐ wyższe (licencjat, inżynier, magister)

30. Ile ma P. dzieci? [proszę uwzględnić tylko te dzieci, które są w Programie] → ....., w tym ile dzieci niepełnoletnich .....

31. Z kim P. zamieszkuje? [można zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi]

31.1 ☐ z dziećmi

31.2 ☐ ze współmałżonkiem

31.3 ☐ z partnerem/partnerką

31.4 ☐ z rodzicami, teściami

31.5 ☐ z babcią, dziadkiem

31.6 ☐ z rodzeństwem

31.7 ☐ z kuzynostwem

31.8 ☐ z innymi członkami rodziny, z kim?.....

31.9 ☐ z osobami niespokrewnionymi

32. Z którymi osobami z wyżej wymienionych prowadzi P. wspólne gospodarstwo domowe?

.....

Centrum Pracy Socjalnej i Rodziny

ul. Dąbrowskiego 11/2

50-457 Wrocław

tel. 071 782 35 94

tel./faks: 071 782 35 95

e-mail: centrum.psr@mops.wroclaw.pl

Wrocławskie Święto Rodziny – dokumentacja fotograficzna

Rodziny Plus na Wyspie Słodowej

Zabawy z chustą Klanza

Animatorzy wśród dzieci

Występ aktorów Teatru Arka

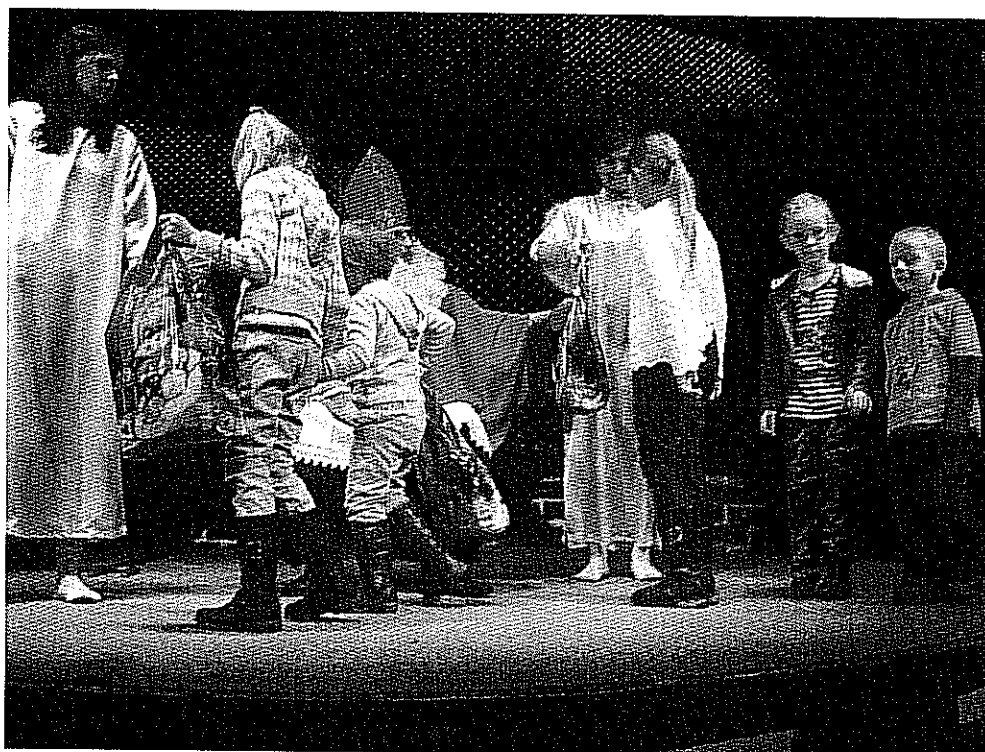
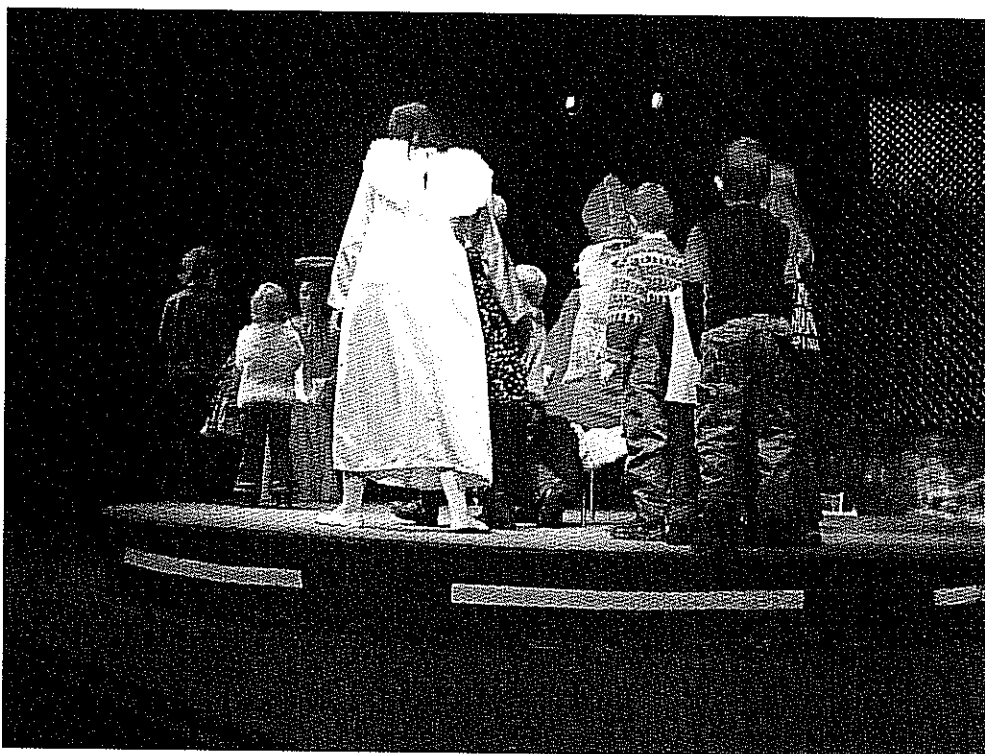
Impreza Mikołajkowa w Teatrze Lalek - dokumentacja fotograficzna

Pierwszy raz w teatrze

Przed spektaklem

Mikołaj rozdaje paczki

Art. 76. 1. Organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej jest wyznaczona przez starostę jednostka organizacyjna powiatu lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania na podstawie art. 190.

2. W przypadku gdy wyznaczoną na podstawie ust. 1 jednostką organizacyjną jest powiatowe centrum pomocy rodzinie, w centrum tym tworzy się zespół do spraw pieczy zastępczej.

3. Na terenie jednego powiatu może działać więcej niż jeden organizator rodzinnej pieczy zastępczej.

4. Do zadań organizatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności:

- 1) prowadzenie naboru kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- 2) kwalifikowanie osób kandydujących do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz wydawanie zaświadczeń kwalifikacyjnych zawierających potwierdzenie ukończenia szkolenia, opinię o spełnianiu warunków i ocenę predyspozycji do sprawowania pieczy zastępczej;
- 3) organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- 4) organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego, wydawanie świadectw ukończenia tych szkoleń oraz opinii dotyczącej predyspozycji do pełnienia funkcji dyrektora i wychowawcy w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego;
- 5) zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji, biorąc pod uwagę ich potrzeby;
- 6) zapewnianie pomocy i wsparcia osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w ramach grup wsparcia oraz rodzin pomocowych;
- 7) organizowanie dla rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka pomocy wolontariuszy;
- 8) współpraca ze środowiskiem lokalnym, w szczególności z powiatowym centrum pomocy rodzinie, ośrodkiem pomocy społecznej, sądami i ich organami pomocniczymi, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz z organizacjami społecznymi;
- 9) prowadzenie poradnictwa i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;
- 10) zapewnianie pomocy prawnej osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego;
- 11) dokonywanie okresowej oceny sytuacji dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej;
- 12) prowadzenie działalności diagnostyczno-konsultacyjnej, której celem jest pozyskiwanie, szkolenie i kwalifikowanie osób zgłaszających gotowość do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej oraz prowadzenia rodzinnego domu dziecka, a także szkolenie i wspieranie psychologiczno-pedagogiczne osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą oraz rodziców dzieci objętych tą pieczą;
- 13) przeprowadzanie badań pedagogicznych i psychologicznych oraz analizy, o której mowa w art. 42 ust. 7, dotyczących kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- 14) zapewnianie rodzinom zastępczym zawodowym i niezawodowym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka poradnictwa, które ma na celu zachowanie i wzmocnienie ich kompetencji oraz przeciwdziałanie zjawisku wypalenia zawodowego;
- 15) przedstawianie staroście i radzie powiatu corocznego sprawozdania z efektów pracy;
- 16) zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- 17) organizowanie opieki nad dzieckiem, w przypadku gdy rodzina zastępcza albo prowadzący rodzinny dom dziecka okresowo nie może sprawować opieki, w szczególności z powodów zdrowotnych lub losowych albo zaplanowanego wypoczynku.